משנה · אחרונים · עיקר תוספות יום טוב · סדר מועד

עיקר תוספות יום טוב על משנה פסחים

משולם בן יואל כץ, רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

עיקר תוספות יום טוב על משנה פסחים

משולם בן יואל כץ, רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/עיקר-תוספות-יום-טוב-על-משנה-פסחים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ג 5
משנה ד 5
משנה ה 5
משנה ו 6
משנה ז 6
פרק ב 6
משנה א 6
משנה ג 7
משנה ד 7
משנה ה 7
משנה ו 8
משנה ז 8
משנה ח 8
פרק ג 8
משנה א 8
משנה ב 9
משנה ג 9
משנה ז 9
משנה ח 9
פרק ד 10
משנה א 10
משנה ב 10
משנה ג 10
משנה ד 11
משנה ה 11
משנה ו 11
משנה ז 11
משנה ח 11
משנה ט 12
פרק ה 12
משנה א 12
משנה ב 13
משנה ג 13
משנה ד 13
משנה ה 14
משנה ו 14
משנה ז 14
משנה ח 14
משנה ט 15
משנה י 15
פרק ו 15
משנה א 15
משנה ב 15
משנה ג 16
משנה ה 16
פרק ז 16
משנה א 16
משנה ב 16
משנה ג 17
משנה ד 17
משנה ה 17
משנה ו 17
משנה ז 18
משנה ח 18
משנה ט 18
משנה י 18
משנה יא 18
משנה יב 18
משנה יג 19
פרק ח 19

משנה א 19
משנה ב 19
משנה ג 19
משנה ה 20
משנה ו 20
משנה ז 20
משנה ח 21
פרק ט 21
משנה א 21
משנה ב 22
משנה ג 22
משנה ד 22
משנה ה 22
משנה ו 22
משנה ז 23
משנה ח 23
משנה ט 23
משנה י 23
משנה יא 24
פרק י 24
משנה א 24
משנה ב 24
משנה ג 25
משנה ד 25
משנה ה 25
משנה ו 26
משנה ז 26
משנה ח 26
משנה ט 26

פרק א

משנה א

א דְּיָלְפִינַן מִדִּכְתִיב תַּשְׁבִּיתוּ וְלֹא כְתִיב תְּבַעֲרוּ, וְהַשְׁבָּתָה דְּלֵב הִיא הַשְׁבָּתָה. רַשִׁ"י:

ב כְּלוֹמַר דִּכְמוֹ שֶׁבְּבִטּוּל בְּעָלְמָא דְּהַיְנוּ שֶׁיַּחְשֹׁב בְּלִבּוֹ כְּאִלּוּ הוּא עָפָר סַגִּי בְכָךְ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹצִיא בִשְׂפָתָיו כְּלוּם, הָכִי נַמִּי בְּמַחֲשָׁבָה חוֹזֵר מִבִּטּוּלוֹ וְזוֹכֶה בָהּ, דְּמַחֲשָׁבָה מְבַטֶּלֶת מַחֲשָׁבָה:

ג **שְׁאֵין**. בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ לַאֲתוֹיֵי כּוּ' וְאוֹצָרוֹת יַיִן וְשֶׁמָּן דְּאֵין צְרִיכִים בְּדִיקָה. וְאַהָא מַקְשֶׁה וְלָמָּה אָמְרוּ כּוּ' דְּהָא אֵין צְרִיכִים בְּדִיקָה, וּמְשָׁנֵי בְּמַרְתֵּף כּוּ':

ד פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י עַד הַתְּקָרָה, וְהוּא כְּמוֹ שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם:

ה אָרְכּוֹ הוּא שֶׁאָמַר שֶׁבּוֹדֵק שׁוּרָה הַחִיצוֹנָה מִן הָאָרֶץ, וְרָחְבּוֹ הוּא שֶׁאָמַר שֶׁחוֹזֵר וּבוֹדֵק הָעֶלְיוֹנוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ו וַעֲשׂוּיָה כְּמוֹ כַּ"ף פְּתוּחָה שֶׁלָּנוּ, שׁוּרָה בְּזִקִּיפָה וְשׁוּרָה עֶלְיוֹנָה בִּשְׁכִיבָה, כְּאָדָם הַבּוֹדֵק כֹּתֶל הַבַּיִת מִבַּחוּץ וְהַגַּג הָרוֹאֶה אֶת הַקּוֹרָה, דְּהַיְנוּ כָּל גַּג הַשּׁוּרוֹת. רַשִׁ"י:

ז וְהַאי פֶּתַח לָאו כְּנֶגְדּוֹ מַמָּשׁ קָאָמַר, אֶלָּא הַכֹּתֶל שֶׁהַפֶּתַח בּוֹ קָרֵי הָכִי. רַשִׁ"י:

משנה ג

ח וְאִיכָּא לְמֵידַק מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ וְאֵילָךְ לְמָה לֹא יִבְדּוֹק, וְאֶפְשָׁר דְּהַיְנוּ טַעֲמָא מִשּׁוּם דַּאֲפִלּוּ רַבָּנָן מוֹדוּ דְּכָל הֵיכָא דְּעָנוּשׁ כָּרֵת אֲפִלּוּ מְחַזֵּר עָלָיו לְשָׁרְפוֹ חָיְשִׁינַן דִּלְמָא אָתֵי לְמֵיכַל מִנֵּיהּ. וְלֹא סָמְכִינַן אַהַאי טַעֲמָא אֶלָּא עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ, דְּלֵילֵיכָּא כָּרֵת. הָרַ"ן:

ט **שְׁמָשַׁיִר**. בַּלַּיְלָה לְצָרְכּוֹ שֶׁיֹּאכַל בַּלַּיְלָה גַּם בַּבֹּקֶר. הָרַ"ן:

י **שָׁלֹא**. דְּהָא דִּתְנַן לְעֵיל דְּאֵין חוֹשְׁשִׁין הַיְנוּ מִסָּפֵק. אֲבָל הָכָא אִיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁמָּא תִּטֹּל חֻלְדָּה בְּפָנֶיהָ וְיִהְיֶה צָרִיךְ בְּדִיקָה. גְּמָרָא:

משנה ד

יא שֶׁנֶּאֱמַר [שְׁמוֹת יב] אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁהָרִאשׁוֹן זֶהוּ אַרְבָּעָה עָשָׂר, רְאָיָה לְדָבָר זֶה שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ, כְּלוֹמַר עַל קָרְבַּן הַפֶּסַח, כָּךְ לָמְדוּ בְּפֵרוּשׁ דָּבָר זֶה, לֹא תֹאכַל חָמֵץ מִשָּׁעָה שֶׁרְאוּיָה לִשְׁחִיטַת הַפֶּסַח, שֶׁהוּא בֵּין הָעַרְבַּיִם וְהוּא חֲצִי יוֹם. הָרַמְבַּ"ם:

משנה ה

יב דִּלְשַׁהוֹיֵי עַד אַחַר הַפֶּסַח עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה דְּוּבְאתָ שָׁמָּה וַהֲבֵאתֶם שָׁמָּה [דְּבָרִים יב] (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַ"ב רֵישׁ רֹאשׁ הַשָּׁנָה):

משנה ו

יג מִדְּקָתָנֵי לְהַדְלִיק בְּנֵר. דְּאִלּוּ שֶׁמֶן שֶׁל קֹדֶשׁ כְּשֶׁנִּפְסַל נִשְׂרָף בַּקֹּדֶשׁ בְּבֵית הַדֶּשֶׁן וְאֵין לְהַכֹּהֲנִים הֶנֵּאָה בָּהֶם. אֲבָל בִּתְרוּמָה כְּתִיב [בְּמִדְבָּר יח] מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי, בְּשֶׁתִּי תְּרוּמוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טְמֵאָה, וְאָמַר רַחֲמָנָא שֶׁלְּךָ תִּהְיֶה לְהַסִּיק תַּחַת תַּבְשִׁילְךָ. רַשִׁ"י:

יד **בְּטָמֵא מֵת**. דְּיֵק לוֹמַר שֶׁנִּטְמָא בְּטָמֵא מֵת, אַף עַל גַּב דְּמַשְׁקִין לְעוֹלָם תְּחִלָּה הָווּ מִגְּזֵרַת שְׁמֹנָה עָשָׂר דָּבָר [שַׁבָּת פֶּרֶק קַמָּא], מִשּׁוּם דְּאִיהוּ סְבִירָא לֵיהּ דְּמִן הַתּוֹרָה מַשְׁקִין מְטַמְּאִין אֳכָלִין, וְאַשְׁמְעִינַן הַשְׁתָּא דְּכְשֶׁנִּטְמְאוּ בְּנֵר שֶׁנִּטְמָא בְּטָמֵא מֵת הוֹסִיפוּ עַל טֻמְאָתָן, שֶׁנַּעֲשָׂה רִאשׁוֹן וּמְטַמְּאִין אֳכָלִין מִדְּאוֹרָיְתָא. גְּמָרָא:

משנה ז

טו כֵּן כָּתַב רַשִׁ"י. וְהִקְשָׁה דְּסוֹף סוֹף כֵּיוָן דְּאֵין אֹכֶל מְטַמֵּא אֹכֶל אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן מַה קָּא מְהַנֵּי לֵיהּ הַאי בָּשָׂר לְבָשָׂר שְׁלִישִׁי, אִי לְשַׁוְיֵיהּ שֵׁנִי מִדְּרַבָּנָן, מֵעִקָּרָא נַמִּי שֵׁנִי מִדְּרַבָּנָן הָוֵי, דְּהָרֵי הַמַּשְׁקִין שֶׁנִּגְעוּ בָהֶן לְעוֹלָם תְּחִלָּה הָוְיָן, אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ לְהַאי שִׁנּוּיָא סְבִירָא לֵיהּ אֹכֶל מְטַמֵּא אֹכֶל בְּקָדָשִׁים מִדְּאוֹרָיְתָא. וּלְמָאן דְּאָמַר דְּאֵין מְטַמֵּא אֵין צָרִיךְ לְאוֹקְמָא בְּמַשְׁקִין, וּמִדְּבְרֵיהֶן מֻרְבֵּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

טז וְאִם תֹּאמַר אִם כֵּן רַבִּי חֲנִינָא נַמִּי מוֹסִיף אַדְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּמִדְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּאָמַר דְּפָסוּל מִדְּאוֹרָיְתָא מֻתָּר לַעֲשׂוֹת רִאשׁוֹן לֹא שָׁמְעִינַן שֶׁיִּהֵא שְׁלִישִׁי דְּרַבָּנָן מֻתָּר לַעֲשׂוֹת שֵׁנִי, וּבַיְרוּשַׁלְמִי פָּרֵיךְ לַהּ דְּלֹא בָא רַבִּי עֲקִיבָא אֶלָּא לִפְחוֹת, וּמִשֶּׁנִּי בְּטָבוּל יוֹם מִדִּבְרֵיהֶם. תּוֹסְפוֹת. וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר לִישְׁנָא דְּמִדִּבְרֵיהֶם, דְּמִדְּבָרָיו הָוָה לֵיהּ לְמֵימַר:

פרק ב

משנה א

א **שֶׁמֻּתָּר**. לְדִיּוּקָא אִצְטְרִיךְ, דְּתִדּוֹק הָא מִשְּׁעָה שֶׁאֵינוֹ מֻתָּר לֶאֱכֹל אֵינוֹ מֻתָּר לְהַאֲכִיל. רַשִׁ"י:

ב וּבְתוֹסְפוֹת הִקְשׁוּ הֵיכִי שָׁרֵי לְהַאֲכִיל, דְּהָתְנַן בְּפֶרֶק קַמָּא מִשְׁנָה ג' וּמַה שֶּׁמְּשַׁיֵּר יַנִּיחֶנּוּ בְצִנְעָא, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י שֶׁמָּא תִּטֹּל חֻלְדָּה כּוּ', וְעַיֵּן תֵּרוּצָם. וְהָרֹא"שׁ תֵּרֵץ דְּהַפֵּרוּשׁ הַנָּכוֹן הוּא וּמַאֲכִיל כּוּ' וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲלִים עֵינָיו מֵהֶם עַד שֶׁיֹּאכְלוּ וְיִבְעֵר הַמְּשַׁיֵּר, וּמַתְנִיתִין הֶתֵּר הֲנָאָה אָתֵי לְאַשְׁמְעִינַן כּוּ'. וְהָכִי פֵּרוּשׁוֹ, דְּאִי תָּנָא בְּהֶמֶה דְּאִי מְשַׁיֵּרָא קָא חָזֵי לֵיהּ, דְּאַף אִם מֵחֲמַת טָרְדָּא יַעְלִים עֵינָיו יַחְזֹר וְיִבְעֵר כּוּ':

ג אִם לֹא בְטָלוֹ, וְהוּא הַדִּין דַּהֲוָה מָצֵי לְמֵימַר דְּלְמָא אָכֵיל מִנֵּיהּ. תּוֹסְפוֹת:

ד פֵּרוּשׁ מִשֶּׁמַּתְחֶלֶת כוּ׳:

ה כְּלוֹמַר כְּאִלּוּ הָיָה בְּשָׁעָה שֶׁאָסוּר בַּהֲנָאָה מִן הַתּוֹרָה:

ו וְאַף עַל גַּב דְּאָתֵי אִסּוּר הֲנָאַת חָמֵץ דְּרַבָּנָן דְּשֵׁשׁ וּמַפְקַע קִדּוּשֵׁי תּוֹרָה וְשָׂרֵי אֵשֶׁת אִישׁ לְעָלְמָא, כָּל הַמְקַדֵּשׁ אַדַּעְתָּא דְּרַבָּנָן מְקַדֵּשׁ. רַשׁ"י׳:

ז **מַטִּיל לַיָּם**. פֵּרוּשׁ שֶׁאֵינוֹ יָם הַמֶּלַח, דִּבְיָם הַמֶּלַח אֵין סְפִינָה עוֹבֶרֶת וְאֵין צָרִיךְ פֵּרוּר, וְהָכִי קָאָמַר מְפָרֵר וְזוֹרֶה לָרוּחַ מְפָרֵר וּמַטִּיל לַיָּם, כְּרַבָּה בַּגְּמָרָא:

משנה ג

ח דְּאַף עַל גַּב דְּהִרְהִינוּ אֲצְלוֹ קַיְמָא לַן נָכְרִי מֵישְׁרָאֵל אֵינוֹ קוֹנֶה מַשְׁכּוֹן, וְצָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר מֵעַכְשָׁיו, וְאַף עַל גַּב דְּאָמַר לֵיהּ מֵעַכְשָׁיו אִם לֹא הִרְהִינוּ אֲצְלוֹ לֹא גָרַע מֵחֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי בְּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל וְהָאַחֲרִיוּת עַל יִשְׂרָאֵל, דְּקָיְמָא לַן דְּחַיָּב לְבַעֲרוֹ. וּמַה שֶּׁכָּתַב הָרַ"ב עַד יוֹם פְּלוֹנִי, דַּעַת הָרַמְבַּ"ם דִּקְבִיעוּת זְמַן דַּוְקָא קָדֶם הַפֶּסַח הוּא, וְאַחַר הַפֶּסַח דִּתְנַן, אַזְמַן הַהֶתֵּר קָאֵי וְלֹא אַזְמַן פֵּרָעוֹן. וְדַעַת הָרַאֲבַ"ד וְהַטּוּר דַּאֲפִלּוּ לֹא הִגִּיעַ הַזְּמַן שֶׁקָּבַע עַד אַחַר הַפֶּסַח, וְהַיְנוּ דִּתְנַן אַחַר הַפֶּסַח, קָאֵי אַזְמַן פֵּרָעוֹן. וְהָרַ"ב שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מַשְׁמַע שֶׁדַּעְתּוֹ כְּהָרַאֲבַ"ד:

ט **וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְוָה**. כָּתַב הָרֹאשׁ"שׁ דְּמֵירֵי נַמֵּי שֶׁהִרְהִינוּ אֲצְלוֹ וְאָמַר לֵיהּ מֵעַכְשָׁיו, דְּאִי לָאו הָכִי יִשְׂרָאֵל מִנָּכְרִי לֹא קָנֵי מַשְׁכּוֹן. וּמֵירֵי שֶׁאֵין אַחֲרִיוּת הַמַּשְׁכּוֹן עָלָיו, דְּאִם אַחֲרִיוּת מַשְׁכּוֹן עָלָיו שֶׁלּוֹ הוּא וְעוֹבֵר:

י **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל**. לֹא בָא לַחֲלֹק אֶבָל בֵּאֵר דִּין הַמַּפֹּלֶת אֵיךְ הוּא. הָרַמְבַּ"ם:

יא פֵּרוּשׁוֹ כַּמָּה יְהֵא מְכֻסֶּה וְלֹא נָחוּשׁ בּוֹ לְחִפּוּשׁ. כֶּסֶף מִשְׁנֶה:

משנה ד

יב דְּהַשְׁתָּא אֵינוֹ לוֹקֶה וְלֵיכָּא לְמֵימַר כָּל הַלּוֹקֶה אֵינוֹ מְשַׁלֵּם. וּמִיהוּ בְּלָאו הָכִי מַזִּיד דִּתְרוּמָה נַמִּי צָרִיךְ לְאוֹקְמֵי בְּעִנְיָן דְּאֵינוֹ לוֹקֶה, דְּהַיְנוּ בְּלֹא הַתְרָאָה וְעֵדִים, דְּאִי לָאו הָכִי בְּלָאו הָכִי פָּטוּר מִתַּשְׁלוּמִין, דְּאֵינוֹ לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם, וְאִם כֵּן בְּחִנָּם כָּתַב אֲפִלּוּ שָׁגַג כוּ׳:

יג דְּאִלּוּ בִּטְהוֹרָה לֹא שַׁיָּךְ כְּלָל דְּמֵי עֵצִים, דַּאֲסוּרָה לְהַסָּקָה דְּלֹא נִתְּנָה אֶלָּא לַאֲכִילָה כוּ׳, כִּדְתְנַן בְּמִשְׁנָה ב׳ פֶּרֶק ח׳ דִּשְׁבִיעִית:

משנה ה

יד מַצּוֹת מִצְוַת רִבָּה. גְּמָרָא. וְכָתַב רַשׁ"י אֲבָל יִשְׂרָאֵל בִּתְרוּמָה לֹא כִּדְלִיל לְקַמָּן, לֹא תֹאכַל כוּ׳, מִי שֶׁאֵינוֹ מֻזְהָר עַל חֲמֵצוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם חָמֵץ אַתָּה יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבַת מַצָּה, יָצָא זֶה שֶׁאָסוּר מֵחֲמַת אִסּוּר אַחֵר:

טו **בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי**. חוּץ לִירוּשָׁלַיִם. רַשׁ"י. דְּאִלּוּ בִּירוּשָׁלַיִם הֲרֵי שָׁם מְקוֹמוֹ לֶאֱכֹל בְּלֹא פִּדְיוֹן. וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר לַאֲפוּקֵי מִמַּאן דְּאָמַר דַּאֲפִלּוּ בִּירוּשָׁלַיִם הֲרֵי שָׁם מְקוֹמוֹ לֶאֱכֹל בְּלֹא פִּדְיוֹן. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ו

טז **יְדֵי חוֹבָתוֹ**. כְּתַב הָרַמְבַּ"ם דְּאָכִילַת מְרוֹר מִצְוַת עֲשֵׂה בִּזְמַן שֶׁהַכֶּבֶשׁ נֶאֱכָל, כִּדְכְתִיב עַל מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֵהוּ. וּמֵיהוּ מִדִּבְרֵיהֶם אַף בַּזְּמַן הַזֶּה:

יז וּדְבַר תֵּימַהּ הוּא, דְּבַגְּמָרָא אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה תְּמַכְתָּא שְׁמֵיהּ, וְעַל חַרְחֲבִינָא אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ אַצְוָתָא דְּדִקְלָא, וְאִם אִיתָא דְּתַמְכָא הוּא מֵעִנְיַן הַדֶּקֶל הָוָה לֵיהּ לְרַבָּה בַּר חָנָה נַמֵּי לְפָתְרוֹ עַל שֵׁם מַה שֶּׁהוּא בַּדֶּקֶל. וְאָנוּ רְגִילִין לְפָתְרוֹ לְתַמְכָא שֶׁהִיא מַה שֶּׁקּוֹרִין בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז קְרֵי"ן, וְכֵן הוּא בְּדִבְרֵי הָאַחֲרוֹנִים זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יח **וּבְדָמַאי**. אֲבָל בְּטֶבֶל לֹא. וְאַף עַל גַּב דְּמַעְשַׂר יָרָק דְּרַבָּנָן, הָוָה לֵיהּ מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה. רַשְׁ"י:

משנה ז

יט רַשְׁ"י. וְכָתַב הָרֹא"שׁ דִּרְצוֹנוֹ לוֹמַר הַזֹּעָה, אֲבָל אֵין לוֹמַר דִּרְצוֹנוֹ לוֹמַר מַיִם מַמָּשׁ וְהַיְנוּ אַחַר שֶׁנִּשְׁתַּטְּפָה בַּמַּיִם, דְּהָא וַדַּאי אָסוּר:

כ **מִפְּנֵי כוּ'**. שֶׁהָרֹק מַחְמִיץ. טוּר אוֹרַח חַיִּים סִימָן תס"ו:

משנה ח

כא מַיִם קָאֵי נַמֵּי לְחַרְדָּל, וְכֵן כָּתְבוּ הָרֹא"שׁ וְהָר"ן. וְטַעֲמָא, דְּמֵי פֵּרוֹת אֵינָן מַחְמִיצִין:

כב וְרֵישָׁא דְּקָרָא לֹא תֹּאכְלוּ וְגוֹ'. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כג **סָכִין וּמַטְבִּילִין**. סָכִין בִּשְׁעַת צְלָיָתוֹ וּמַטְבִּילִין בִּשְׁעַת אֲכִילָתוֹ. רַשְׁ"י:

פרק ג

משנה א

א וּבְמִשְׁנָה ב' פֶּרֶק קַמָּא דְּחַלָּה פֵּרֵשׁ דְּעוֹבְרִים בְּבַל יֵרָאֶה, הָתָם כְּפֵרוּשׁ הָרַמְבַּ"ם נָקֵט וּכְפֵרוּשׁ רַשְׁ"י בְּכָאן. וּדְבָרָיו דְּהָכָא מִדִּבְרֵי הָר"ן הֵן וְטַעֲמֵיהּ דְּהָא לְאִסּוּר אֲכִילָה בָּעִינַן קְרָא לְרַבִּינְהוּ כְּדִלְקַמָּן, אִם כֵּן בַּל יֵרָאֶה מְנָלַן:

ב וַאֲפִלּוּ לַטַּעַם הַשֵּׁנִי שֶׁכָּתַב הָר"ב בְּפֶרֶק קַמָּא דִּבְדִיקָה הוּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עַל בַּל יֵרָאֶה, הֶחְמִירוּ חֲכָמִים לְבַעֲרָם מִן הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת שָׁם כוּ', וְדַיֵּיק מִדְּתָנַן שְׁאוֹר יִשָּׂרֵף, וְהָרֵי נָקְשָׁה הוּא:

ג וְחָמֶץ סְתָם הַיְנוּ דַיְּין:

ד וְלָשִׁין אוֹתָן בְּמַיִם. הָרַמְבַּ"ם:

ה **צַבָּעִים**. צֶבַע עוֹר אָדֹם. רַשְׁ"י בְּחֻלִּין דַּף כ"ח:

ו **זֶה הַכְּלָל כוּ'**. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הוּא דְּקָאָמַר לַהּ. תּוֹסְפוֹת:

ז וְשָׁאנֵי מִשְׁאָר אִסּוּרֵי כָּרֵת כְּמוֹ חֵלֶב וְדָם דְּיֵשׁ בָּהֶן עֹנֶשׁ כָּרֵת בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס, דְּגַבֵּי קָרָא דְּמַחְמֶצֶת שֶׁהִיא תַּעֲרוֹבוֹת לֹא כְּתִיב וְנִכְרְתָה. כֶּסֶף מִשְׁנֶה. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ב

ח הָרַמְבַּ"ם בֵּאֵר שֶׁהַבָּצֵק הַמַּשְׁמִיעַ קוֹל כְּבָר הֶחְמִיץ כוּ', וְהָרַאֲבַ"ד כָּתַב בְּהֶפֶךְ שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהָעִסָּה מַצָּה קוֹלָהּ צָלוּל כְּשֶׁאָדָם מַקִּישׁ עָלֶיהָ, אֲבָל כְּשֶׁהִיא מַחְמֶצֶת אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ סְדָקִים וְלֹא הִכְסִיפוּ פָּנֶיהָ קוֹלָהּ מְשֻׁתָּקֵעַ כְּחֵרֵשׁ, וְהַחֵרְשׁוּת גַּם הוּא סִימָן לְחָמוּץ, וְהוּא אִם יֵשׁ כַּיּוֹצֵא בּוֹ. וּלְכֻלֵּי עָלְמָא מִשְׁנָתֵנוּ שֶׁהִגְבִּיהַּ יָדוֹ וְלֹא נָתְעַסֵּק בַּבָּצֵק, דְּכָל זְמַן שֶׁעוֹסֵק בּוֹ אֵינוֹ בָּא לִידֵי חִמּוּץ כְּדִתְנַן בְּמִשְׁנָה ד', וְכֵן כָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים:

ט הָרַמְבַּ"ם כָּתַב שֶׁזֶּה מִשְּׁעוֹת הַהַשְׁוָיָה. וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁלֹּא נָחְשַׁב כַּשָּׁעוֹת הַזְּמַנִּיּוֹת שֶׁהִזְכִּיר בְּמִשְׁנָה ב' פֶּרֶק א' דִּבְרָכוֹת, כִּי אֵלּוּ הַשָּׁעוֹת שֶׁבְּכָאן הֵם הַשָּׁוִים בְּשִׁעוּרֵיהֶן, כָּל אֶחָד חֵלֶק מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מֵהַיּוֹם וְלַיְלָה בְּשָׁוֶה. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ג

י וּלְהַסִּיקוֹהּ תַּחַת תַּבְשִׁילוֹ נַמִּי אִי אֶפְשָׁר, וְאַף עַל גַּב דְּהַדְלָקַת הַנֵּר בְּיוֹם טוֹב צָרֶךְ אֲכִילָה הִיא וּמֻתָּרֶת, כָּל שֶׁכֵּן הֶסֵּק, מְשׁוּם דִּגְזֵרַת הַכָּתוּב הוּא דְּאֵין קָדְשִׁים טְמֵאִים מִתְבַּעֲרִים בְּיוֹם טוֹב. רַשְׁ"י, וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יא טַעֲמָא, דְּלֹא מִחַסְּרָא אֶלָּא דִּבּוּרָא בְּעָלְמָא אֲבָל לְעֵיל בְּנָכְרִי שֶׁהִלְוָה לְיִשְׂרָאֵל לֹא אָמְרִינַן הוֹאִיל וּבְיָדוֹ לִפְדּוֹתוֹ מִשּׁוּם דְּהָתָם מְחֻסַּר מָמוֹנָא. הָרַ"ן:

יב **בְּצוֹנֵן**. סְבִירָא לֵיהּ כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּלֹא אָמְרִינַן הוֹאִיל, וּסְבִירָא לֵיהּ נַמִּי דְּטוֹבַת הֲנָאָה מָמוֹן, וְהִלְכָךְ הָוֵי הַדְּ חַלָּה כְּדִידֵיהּ, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לוֹ בָּהּ טוֹבַת הֲנָאָה לְתִתָּהּ לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה. הָרַ"ן:

יג הִלְכָךְ עַל חֲמוּצָהּ אֵינוֹ עוֹבֵר, אֲבָל עַל אֲפִיָּתָהּ עוֹבֵר, דְּאִיכָּא חֲדָא, דְּלֹא חָזְיָא לֵיהּ. רַשְׁ"י:

משנה ז

יד וְהִקְשׁוּ בַּתּוֹסְפוֹת מֵהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק ח' דְּעֵרוּבִין דְּאֵין מְעָרְבִין אֶלָּא לְדָבָר מִצְוָה וְנִרְאֶה לְרַ"י דְּהָכִי פֵּרוּשׁוֹ לִשְׁבֹּת שְׁבִיתַת הָרְשׁוּת, שֶׁהוֹלֵךְ לִשְׁמֹחַ בְּפֶסַח בְּבֵית אוֹהֲבוֹ אוֹ קְרוֹבוֹ. (וְקָרֵי לֵיהּ רְשׁוּת גַּבֵּי אִינָךְ):

משנה ח

טו וְכָל צָדְדֵי יְרוּשָׁלַיִם בְּמָקוֹם שֶׁרוֹאִין אוֹתָהּ הָיָה נִקְרָא צוֹפִים. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

טז רַשְׁ"י. וְעַיֵּן שָׁם. וְקָשֶׁה אִי מִדְּאוֹרַיְתָא כִּי עֶבֶר צוֹפִים מַאי הָוֵי, וְיֵשׁ לוֹמַר דִּקְרָא לִבְשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְאֵמוּרֵי הַקְּלָלִים, אֲבָל שְׁאָר קָדָשִׁים שֶׁנֶּאֱכָלִים לְזָרִים חֲכָמִים גָּזְרוּ אַטּוּ הָנָךְ. תּוֹסְפוֹת:

פרק ד

משנה א

א **עַד חֲצוֹת**. אֲבָל מֵחֲצוֹת וּלְמַעְלָה אֵיכָא אִסּוּרָא:

ב נִרְאֶה דְּאַף בִּזְמַן הַזֶּה קָאָמְרִינַן. וְהָרַב הַמַּגִּיד כָּתַב הַטַּעַם מֵהַיְרוּשַׁלְמִי דְּמֵחֲצוֹת מַתְחִיל שְׁחִיטַת הַפֶּסַח וְאֵינוֹ בַּדִּין שֶׁתְּהֵא עֲסוּק בְּמְלַאכְתָּה וְקָרְבָּנְךָ קָרֵב, וְתָמִיד שָׁאנֵי דְּרַחֲמָנָא אָמַר [דְּבָרִים יט] וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ. וְהָאֵידָנָא אַף עַל גַּב דְּבָטֵל הַטַּעַם לֹא בָטְלָה הַגְּזֵרָה, וּלְכָךְ שָׁאנֵי מֵעֶרֶב חַג הַסֻּכּוֹת דְּטָרִיד גַּם כֵּן בְּסֻכָּתוֹ. וְלִי נִרְאֶה דְּשָׁאנֵי צָרְכֵי מַצָּה מֵעֲשִׂיַּת סֻכָּה דִּרְגִילִין לְהַקְדִּים כוּ' מִמּוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, אֲבָל מַצָּה נַהוּג כֻּלֵּי עָלְמָא שֶׁלֹּא לֶאֱפוֹתָהּ קֹדֶם שֵׁשׁ שָׁעוֹת, כִּזְמַן שְׁחִיטָה:

ג דְּמִצְוָה לִטְרֹחַ מִבְּעוֹד יוֹם כְּדֵי לְהָסֵב מַהֵר כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק עַרְבֵי פְּסָחִים חוֹטְפִין מַצָּה בְּלֵילֵי פְּסָחִים בִּשְׁבִיל תִּינוֹקוֹת שֶׁלֹּא יִישְׁנוּ. רַשְׁ"י:

משנה ב

ד **חַיָּב**. תֵּימַהּ לְרַ"י וַהֲלֹא אָסוּר לְשַׁנּוֹת מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת וְכוּ' וְעַד כָּאן כוּ'. וּמִיהוּ אִי מִדְּאוֹרָיְתָא חַיָּב לְבַעֵר, מִפְּנֵי מַחֲלֹקֶת לֹא יַעֲבֹר עַל דִּבְרֵי תוֹרָה. וְעוֹד אוֹמֵר ר"י דִּלְאו שַׁיָּךְ מַחֲלוֹקֶת בְּפֵרוֹת, דְּאָמְרִינַן מִמָּקוֹם שֶׁכָּלוּ בָּאוּ. תּוֹסְפוֹת:

ה כְּלוֹמַר דְּהָא דְּשָׁרֵי תַּנָּא קַמָּא מִשּׁוּם שֶׁהַמִּין הַכָּלֶה בָּלוּעַ מִטַּעַם מִין שֶׁלֹּא כָלָה, כְּדִמְפָרֵשׁ בִּשְׁבִיעִית. וְקָאָמַר לְהוּ רַבִּי יְהוּדָה דְּאֵין לְהַתִּיר מִשּׁוּם כָּךְ, שֶׁהֲרֵי אִם יֹאמְרוּ לְאָדָם אַחֵר שֶׁיָּבִיא גַּם הוּא מִזֶּה הַמִּין שֶׁהֵבִיא זֶה הָאִישׁ לֹא יוּכַל לִמְצֹא כוּ', וּמִין זֶה הַבָּלוּעַ מִמִּין שֶׁאֵינוֹ כָלֶה כְּמוֹ שֶׁהֵבִיא זֶה הָאִישׁ גַּם כֵּן לֹא יִמְצָא, דִּמְלִתָא דְּלֹא שְׁכִיחָא הוּא שֶׁיִּמְצָא כָּבוּשׁ כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, וְהוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לִמְצֹא אֵין לְהַתִּיר שֶׁלֹּא לְבַעֵר. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ג

ו וְיֵעָשֶׂה הַנָּכְרִי מְלַאכְתָּה בְּשַׁבָּת. לְשׁוֹן הַר"ב פֶּרֶק קַמָּא דַּעֲבוֹדָה זָרָה מִשְׁנָה ו' וְעַיֵּן שָׁם עוֹד מַה שֶּׁכָּתַב:

ז בְּהֶמְתּוֹ לָאו דַּוְקָא, דְּמִחַמֵּר אָסוּר אֲפִלּוּ בְּאֵינָהּ שֶׁלּוֹ, וְהָכָא רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁמְּחַמֵּר אַחַר הַמְּכִירָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְצֶה הַנָּכְרִי לַחְזֹר בּוֹ, וּלְהָכִי אַף שֶׁמְּחַמֵּר אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא בְּטָעוּנָה מִיהַת כָּל שֶׁהוּא, לֹא נָקַט מִשּׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ, וְכֵן מַשְׁמַע בָּרַמְבַּ"ם. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ח וְהִלְכָךְ מִסְתָּמָא לִשְׁחִיטָה זַבְּנֵהּ וְלֹא מַשְׁהֵי לַהּ וְלָא חָזֵי לַהּ יִשְׂרָאֵל בְּיַד נָכְרִי דְּתִפּוּק חוּרְבָּא מִנֵּיהּ לְזַבּוֹנֵי שְׁלֵמָה. רַשְׁ"י:

ט רַשְׁ"י. וּבְפֶרֶק קַמָּא דַּעֲבוֹדָה זָרָה פֵּרֵשׁ הַר"ב [דְּבָעוֹמֵד] לְרָכִיבָה לֹא פְּלִיגֵי דִּשְׁרִי, כִּי פְּלִיגֵי בְּמְיֻחָד לְעוֹפוֹת, דְּבֶן בְּתֵירָה סָבַר דְּכָל בַּעַל חַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ, וְרַבָּנָן סָבְרֵי דַּוְקָא אָדָם:

משנה ד

י לְשׁוֹן רַשִׁ"י כְּאוֹכֶל פֶּסַח בַּחוּץ. דְּהָא אֲכִילַת פְּסָחִים בְּכָל הָעִיר וְלֹא בְכָל הָאָרֶץ:

משנה ה

יא וְהָא דִּבְסוֹף פֶּרֶק ב' דִּבְרָכוֹת לְעִנְיַן חָתָן (שֶׁלֹּא יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע) אִפְּכָא שָׁמְעִינַן לֵיהּ. מְתָרֵץ בַּגְּמָרָא דְּרַבָּנָן סְבְרֵי הָכָא כֵּיוָן דְּכֻלֵּי עָלְמָא עֲבָדֵי מְלָאכָה וְאִיהוּ לֹא עֲבֵיד מֵחֲזֵי כְּיֶהֱרָא, אֲבָל הָתָם כֵּיוָן דְּכֻלֵּי עָלְמָא קָרוּ וְאִיהוּ נַמִּי קָרֵי, לֹא. וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר הָתָם דְּבָעִינַן כַּוָּנָה וַאֲנַן סָהֲדֵי דְּלֹא מָצֵי כַּוֵּונֵי דַּעְתֵּיהּ מֵחֲזֵי כְּיֶהֱרָא, אֲבָל הָכָא לֹא, דְּאָמְרֵי מְלָאכָה הוּא דְּלֵית לֵיהּ, פּוּק חֲזֵי כַּמָּה בַּטָּלָנֵי אִיכָּא בְּשׁוּקָא. וְאִיכָּא שְׁנוּיָא אַחֲרִינָא דְּמַחְלֶפֶת הַשִּׁיטָה:

יב וְלִכְאוֹרָה סְבָרָא דְּבֵית שַׁמַּאי עֲדִיפָא. וְנִרְאֶה לִי דְּהַטַּעַם דְּהָאסּוּר הוּא מִשּׁוּם שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, וְקָאָמְרֵי בֵּית הִלֵּל דְּכֵיוָן דְּמִשּׁוּם שְׁחִיטַת הַפֶּסַח [כִּדְלְעֵיל בְּאוֹת ב'] הוּא כּוּ' הֲרֵי הַקָּרְבָּן וְהַתַּעֲנִית שָׁוִין הֵן, דִּלְכַפָּרָה בָּאִים כּוּ', וּלְפִיכָךְ יָלְפִי מִתַּעֲנִית:

משנה ו

יג **בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר**. דְּהַיְנוּ עַד חֲצוֹת דַּוְקָא, דְּאֵין לְךָ לְצָרֵךְ הַמּוֹעֵד יוֹתֵר מִלְּסַפֵּר וּמִלְּכַבֵּס, וּלְכָךְ הִתִּירוּ חֲכָמִים, וַאֲפִלּוּ לְהַתְחִיל, וַאֲפִלּוּ הָכִי לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא עַד חֲצוֹת. הָרֹא"שׁ:

משנה ז

יד **בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר**. בְּסֵיפָא דְּמוֹלִיכִין כֵּלִים כּוּ' מַסְקֵי הַמַּגִּיד וְהַבֵּית יוֹסֵף דְּהַיְנוּ כָּל הַיּוֹם, דְּלָאו מְלָאכָה הוּא, וְלֹא אָסְרוּ בַּמּוֹעֵד אֶלָּא שֶׁמָּא יֹאמְרוּ בַּמּוֹעֵד תִּקָּנָן. וּמֵהָרַמְבַּ"ם נִשְׁמַע דְּהֵנֵי [דְּרֵישָׁא] נַמִּי לָאו מְלָאכוֹת הֵן אֶלָּא טִרְחָא. וּמֵהַטּוּר נִשְׁמַע דִּסְבִירָא לֵיהּ דְּאֵינָךְ לֹא מִשְׁתְּרֵי אֶלָּא עַד חֲצוֹת:

טו פָּתַח בַּחֲזָרָה וּמְסַיֵּם בְּמֵתָה, וְהָכִי הָוֶה לֵיהּ לְמֵימַר אֲפִלּוּ אִם מֵתָה מוֹשִׁיב כּוּ', דְּמִשּׁוּם רְבוּתָא תָּנֵי לַהּ, דְּאַף עַל גַּב דְּאֵיפָא טִרְחָא יְתֵרָה לְהוֹשִׁיבָהּ, שֶׁאֵינָהּ יוֹשֶׁבֶת עַל בֵּיצִים שֶׁהוּחַמּוּ מֵאַחֶרֶת אֶלָּא בְּקֹשִׁי. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ח

טז הָנָךְ שְׁנֵי פְּרוּשִׁים תַּנָּאֵי נִינְהוּ, וְלַפֵּרוּשׁ הַשֵּׁנִי גַּם כֵּן לֹא הָיוּ אוֹמְרִים בָּרוּךְ כּוּ'. וּבָרוֹקֵחַ מַשְׁמַע שֶׁגִּרְסַת הַיְרוּשַׁלְמִי אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיוּ מַפְסִיקִין בֵּין אֶחָד לְבָרוּךְ:

יז וְקוֹצְרִין וְגוֹדְשִׁין. בַּגְּמָרָא פָּרֵיךְ עָלַהּ כּוּ' וְתוּ עַל שְׁלֹשָׁה תְּנַן וְהֵנֵי אַרְבָּעָה הָווּ, אֶלָּא סַמֵּי מִכָּאן קְצִירָה:

יח **לִפְנֵי הָעֹמֶר**. לְהַךְ תַּנָּיֵי דְּתָנֵי בַּיְרוּשַׁלְמִי רֵישׁ חַלָּה מִלִּפְנֵי הַפֶּסַח, הָכִי נַמִּי הָוָה לֵיהּ לְמֵתְנֵי הָכָא לִפְנֵי הַפֶּסַח:

יט וְאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא דְּאִינְהוּ נַמִּי סְבִירָא לְהוּ לְהַהוּ כְּלָלָא כְּדְתָנַן בְּמִשְׁנָה ד' פֶּרֶק קַמָּא דְּפֵאָה, וְהָכָא בַּעֲלֵי הַלֶּפֶת שֶׁמַּכְנִיסִין אוֹתָן לְקִיּוּם עַל יְדֵי הָאֻמָּהוֹת עָסְקִינַן, מַר סָבַר מַכְנִיס לְקִיּוּם עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר שְׁמֵיהּ קִיּוּם, וּמַר סָבַר לֹא שְׁמֵיהּ קִיּוּם:

משנה ט

כ גֵּרַר כו'. דִּכְתִיב [דִּבְרֵי הַיָּמִים ב כח] וַיִּשְׁכַּב אָחָז עִם אֲבוֹתָיו וַיִּקָּבְרֵהוּ בָּעִיר יְרוּשָׁלַיִם כִּי לֹא הֱבִיאֻהוּ לְקִבְרֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל. וּמִדְּתָנַן גֵּרַר עֲצָמוֹת וַהֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי כְּשֶׁמֵּת אָבִיו גֵּרְרוֹ שְׁמַע מִנַּהּ שֶׁהָיָה זֶה אַחֲרֵי עִכּוּל הַבָּשָׂר, כִּי כֵן הָיָה מִנְהָגָם לִקְבֹּר מִתְּחִלָּה וְאַחַר זְמַן כְּשֶׁנִּתְעַכֵּל הַבָּשָׂר מְלַקְּטִין הָעֲצָמוֹת וְקוֹבְרִין. אֲבָל לְפִי הַטַּעַם דְּגֵּרְרוֹ כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּנֶּה לֹא יִתָּכֵן לוֹמַר דְּבַלְקוּט בִּלְבַד גֵּרְרוֹ וּמִתְּחִלָּה בְּקָבְרוֹ הוֹצִיאוֹ בְּכָבוֹד. אֶלָּא נִרְאֶה לִי שֶׁלֹּא הָיָה כָּאן כִּי אִם קְבוּרָה אַחַת, אֶלָּא שֶׁהָיוּ מְחַנְּטִין אוֹתָן וְעַל יְדֵי הַחֲנִיטָה יֶתְכוּ הָעוֹר וְהַבָּשָׂר עַד שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ הָעֲצָמוֹת בִּלְבַד. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב. וְעַיֵּן שָׁם:

כא וְהִקְשָׁה הָרַמְבַּ"ם דְּאִם כֵּן כְּשֶׁיִּרְעַב הָאָדָם וְיֵלֵךְ אֶל הַלֶּחֶם וְיֹאכַל מִמֶּנּוּ בְּלִי סָפֵק שֶׁיַּבְרִיא מֵאוֹתוֹ חֹלִי הָרָעָב. אִם כֵּן כְּבָר נוֹאַשׁ לֹא יִשְׁעַן בֵּאלֹהָיו, נֹאמַר לָהֶם הוֹי שׁוֹטִים, כַּאֲשֶׁר נוֹדָה לַשֵּׁם בְּעֵת הָאֲכִילָה שֶׁהִמְצִיא לִי מַה שֶּׁשִּׂבִּיעַ אוֹתִי וְיָסִיר רַעֲבָתָנוּתִי וְאֶחְיֶה וְאֶתְקַיֵּם, כֵּן אוֹדֶה לוֹ שֶׁהִמְצִיא לִי רְפוּאָה יְרַפֵּא חֳלָיַי כְּשֶׁאֶתְרַפֵּא מִמֶּנּוּ, וּמִפְּנֵי כֵן פֵּרֵשׁ כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַ"ב בִּשְׁמוֹ:

כב וְלֹא עָשָׂאם הַמְחַבֵּר כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ הַחָכְמָה בְּטֶבַע הַמְּצִיאוּת, וּכְדֶרֶךְ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת אֲבָל אַתָּה לָמֵד לְהָבִין וּלְהוֹרוֹת. הָרַמְבַּ"ן:

כג **וְלֹא הוֹדוּ לוֹ**. שֶׁהָיָה לוֹ לִבְטֹחַ בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:

כד **וְגִיחוֹן**. לָאו הַיְנוּ גִיחוֹן דִּבְפָרָשַׁת בְּרֵאשִׁית, אֶלָּא מַעְיָן בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁנִּקְרָא כֵּן. רַשׁ"י:

פרק ה

משנה א

א רְצוֹנוֹ לוֹמַר וְאֵין לוֹ נְטִיָּה לֹא לַמִּזְרָח וְלֹא לַמַּעֲרָב. אֲבָל שֶׁיִּהְיֶה תַּחְתָּיו מַמָּשׁ זֶה דָּבָר שֶׁהַחוּשׁ מַכְחִישׁוֹ בְּכָל אִלּוּ הָאֲרָצוֹת, וְאַף בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ב וְלֹא תַשְׁלִימֵן עַל תְּמִיד הָעֶרֶב, דִּלְאַחַר תְּמִיד הָעֶרֶב לֹא תַקְרִיב קָרְבָּן. רַשׁ"י:

ג רְצוֹנוֹ לוֹמַר קֹדֶם הַלַּיְלָה, דְּהָתְנַן בְּסוֹף פֶּרֶק קַמָּא דְּשַׁבָּת מְשַׁלְשְׁלִין אֶת הַפֶּסַח בַּתַּנּוּר עִם חֲשֵׁכָה. וּלְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִצְלוֹתוֹ בְּלֵיל שַׁבָּת:

משנה ב

ד רְצוֹנוֹ לוֹמַר הַדִּבּוּר שֶׁחוֹשֵׁב וְאוֹמֵר שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, וְזֶהוּ שֶׁכָּתַב בְּסָמוּךְ כְּגוֹן דְּאָמַר כוּ'. וְכֵן כָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת סוֹף פֶּרֶק ג' דְּבָבָא מְצִיעָא:

ה לְדִבְרָיו סוּגְיָא דְּמַתְנִיתִין דְּתָנָא וְהַדַּר מְפָרֵשׁ דְּהָא דְתָנָא רֵישָׁא שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ כוּ', מְפָרֵשׁ לַהּ דְּלֹא שְׁנָא לָן אִם הִקְדִּים לִשְׁמוֹ אוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ. אִי נַמִּי רֵישָׁא שֶׁשְּׁחָטוֹ בְּסָתָם וְקִבֵּל שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, וַהֲוָה אֲמֵינָא כִּי מְפָרֵשׁ לִשְׁמוֹ לֹא עָקַר לֵיהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ דְּבַעֲבוֹדָה אַחֶרֶת, קָא מַשְׁמַע לָן אוֹ לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ. וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ קַשְׁיָא לֵיהּ, דְּהַשְׁתָּא כְּשֶׁהִקְדִּים לִשְׁמוֹ אָמַרְתְּ דַּאֲתָא שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ דְּבַתְרֵיהּ וּפַסְלֵיהּ, כְּשֶׁהִקְדִּים שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ שֶׁנִּפְסָל וְעוֹמֵד הוּא מִבַּעְיָא, דְּמֵהֵיכָא תֵּיתֵי לָן שֶׁיַּחְזֹר וְיִכְשַׁר. וְנִיחָא לֵיהּ דְּהַהְוָא סֵיפָא אַשְׁמְעִינַן דְּמַחֲשָׁבִין מֵעֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה כוּ', וְהֶצְרֵךְ לְפָרֵשׁ כֵּן אַף עַל גַּב דְּלִישְׁנָא דְּהַהְוָא סֵיפָא אִפְּכָא הוּא, שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ, מִכָּל מָקוֹם אַף מֵעֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה נַמִּי לֹא אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן כְּשֶׁהִקְדִּים שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, הִלְכָךְ מְפָרֵשׁ לַהּ הָכִי, וּמִבָּבָא יְתֵירָא הוּא דְּדָיֵיק דִּלְהָכִי אָתָא, כְּדְּ נִרְאִין דְּבָרָיו. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב, וְעַיֵּן עוֹד:

משנה ג

ו **לִמְנוּיָיו**. דְּתָנוּ רַבָּנָן בְּמִכְסַת [שְׁמוֹת יב], מְלַמֵּד שֶׁאֵין הַפֶּסַח נִשְׁחָט אֶלָּא לִמְנוּיָיו. גְּמָרָא:

ז **קֹדֶם כוּ'**. דִּלְכַתְּחִלָּה פֶּסַח מְאֻחָר לַתָּמִיד, מִשּׁוּם דִּכְתִיב בֵּיהּ בָּעֶרֶב וּבֵין הָעַרְבַּיִם, וְאִלּוּ בְּתָמִיד לֹא כְתִיב אֶלָּא בֵּין הָעַרְבַּיִם. גְּמָרָא דַּף נ"ט:

משנה ד

ח דְּאָמַר קְרָא לֹא תִשְׁחַט, וְלֹא יָלִין, לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ הָנָךְ דְּעָבַר עֲלֵיהּ מִשּׁוּם לֹא יָלִין. גְּמָרָא:

ט מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא דְּאַף עַל גַּב דִּכְתִיב עַל חָמֵץ לֹא בָעִינַן עַל בְּסָמוּךְ:

י בַּיְרוּשַׁלְמִי מְפָרֵשׁ דְּזֶבַח קָרְיֵיהּ רַחֲמָנָא:

יא רְצוֹנוֹ לוֹמַר זוֹרֵק הַדָּם אוֹ מַקְטִיר הָאֵמוּרִין, דִּזְרִיקַת דָּם פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י דְּאִתְרַבְּיָא בַּמְּכִילְתָא מִדָּם זְבָחִי, וּמַקְטִיר יָלְפִינַן בַּגְּמָרָא מִדְּסָמְכֵיהּ לֹא תִשְׁחַט לְלֹא יָלִין חֵלֶב, כָּל שֶׁיֵּשְׁנוֹ בַּעֲבוֹדָה שֶׁלָּהֶן בְּאַזְהָרַת הֲלָנָה יֶשְׁנוֹ נַמִּי בְּאַזְהָרַת חָמֵץ, וּלְכֵלִי עַלְמָא יָלְפִינַן הָכִי, וַהֲוָה לֵיהּ לְהָרַ"ב לְפָרֵשׁ כֵּן בְּדִבְרֵי תַּנָּא קַמָּא:

יב בַּגְּמָרָא. וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּהָכִי יָלִיף, זֶבַח זְבָחִי, כְּלוֹמַר זֶבַח הַיְנוּ פֶּסַח, וּכְתִיב נַמִּי בְּיוּ"ד, לְהָבִיא הַתָּמִיד, דְּהָא רַבִּי יְהוּדָה אַף הַתָּמִיד קָאָמַר, שְׁמַע מִנַּהּ דִּלְהוֹסִיף בָּא. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יג **כָּל הַזְּבָחִים**. גְּמָרָא, דִּכְתִיב זִבְחֵי זִבְחֵי תְּרֵי זִמְנֵי, קָרֵי בֵּיהּ זֶבַח זְבָחַיי, פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י שְׁקוֹל י' דְּחַד מִנַּיְהוּ וּשְׁדֵי אַאִידָךְ וְקָרֵי בֵּיהּ זֶבַח דְּהַיְנוּ פֶּסַח, וְקָרֵי בֵּיהּ זְבָחַיי לְשְׁאָר זְבָחִים:

יד כִּדְפֵרֵשׁ בְּרֵישׁ פֶּרֶק קַמָּא דְּזְבָחִים דְּקָיְמָא לָן פֶּסַח בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה שְׁלָמִים הָוֵי וְכָל דִּינוֹ כִּשְׁלָמִים. וְקָשֶׁה דַּאֲפִלּוּ לִשְׁמוֹ יְהֵא חַיָּב, דְּהָא שְׁלָמִים שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן דְּהַיְנוּ לְשֵׁם פֶּסַח חַיָּב. וּמוֹקֵי בַּגְּמָרָא דְּהָכָא כְּגוֹן שֶׁהָיוּ הַבְּעָלִים טְמֵאֵי מֵת וְנִדְחִין לְפֶסַח שֵׁנִי, דִּסְתָמֵיהּ לְשֵׁם פֶּסַח קָאֵי:

טו רַשִּׁ"י. אֲבָל בָּרִישָׁא לֹא פֵּרֵשׁ כֵּן, מִשּׁוּם דְּלֹא יֵרָאֶה אֵינוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, דְּכָל שִׁבְעָה כְּתִיב גַּבֵּי לֹא יֵרָאֶה. הָרַב הַמַּגִּיד:

משנה ה

טז תַּרְגּוּם כַּף אַחַת בָּזִיכָא חֲדָא:

יז **וְיִקָּרֵשׁ**. פֵּרוּשׁוֹ וְיִקְפָּא, מִגְּזֵרַת קָפְאוּ תְהוֹמוֹת [שְׁמוֹת טו]. וְכַגְּבִינָה תַּקְפִּיאֵנִי [אִיּוֹב י] תַּרְגּוּמוֹ וְהֵיךְ גּוּבְנִין קְרַשְׁתָּא יָתִי:

משנה ו

יח **מִצַּוַּאר הַטָּלֶה**. רַשִּׁ"י:

משנה ז

יט **הַהַלֵּל**. בַּגְּמָרָא דַּף קי"ז. נְבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶם תִּקְּנוּ שֶׁיְּהוּ אוֹמְרִים אוֹתוֹ עַל כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק וְעַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָּבֹא עֲלֵיהֶן. וְלִכְשֶׁנִּגְאָלִים אוֹמְרִים אוֹתוֹ עַל גְּאֻלָּתָן:

כ **שֶׁלֹּא שִׁלְּשׁוּ**. לֹא גָּמְרוּ פַּעַם שְׁלִישִׁית. רַשִּׁ"י:

משנה ח

כא **אֶלָּא כוּ'**. הָכִי קָאָמַר כְּמַעֲשֵׂהוּ בְּחֹל כָּךְ מַעֲשֵׂהוּ בְּשַׁבָּת, שֶׁהַכֹּהֲנִים מְדִיחִים אֶת הָעֲזָרָה, אֶלָּא שֶׁהָיָה שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן חֲכָמִים. דְּאִלּוּ לִרְצוֹן חֲכָמִים לֹא הָיוּ מְדִיחִים וְנִמְצָא שֶׁלֹּא הָיָה מַעֲשֵׂהוּ בְּשַׁבָּת כְּמוֹ בְּחֹל. הָרַמְבַּ"ם:

כב **שֶׁלֹּא כוּ'**. מַסִּיק בַּגְּמָרָא דְּלֵית בֵּיהּ אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת מִשּׁוּם אַשְׁווּיֵי גֻּמּוֹת (שֶׁבֵּין רֹבֶד לְרֹבֶד. תּוֹסְפוֹת. וְהָרַמְבַּ"ם פֵּרֵשׁ מִשּׁוּם גְּזֵרָה דְּאַשְׁווּיֵי גֻּמּוֹת) וַאֲפִלּוּ הָכִי שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן חֲכָמִים. דְּשְׁבוּת צְרִיכָה הִתִּירוּ, שְׁבוּת שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לֹא הִתִּירוּ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כג וּמְפָרֵשׁ טַעֲמָא בַּגְּמָרָא, שֶׁאִם יִשְׁפֹּךְ דָּמוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן לְאַחַר שֶׁנִּתְקַבֵּל בִּכְלִי, דְּכֹהֲנִים זְרִיזִין הֵם וּבְוַדַּאי עָבְדֵי קַבָּלָה בִּכְלִי שָׁרֵת, וְאַגַּב זְרִיזוּתַיְהוּ מִשְׁתְּפִיךְ, נִמְצָא זֶה מַכְשִׁירוֹ. וְאִי מִשּׁוּם דַּם הַתַּמְצִית שֶׁמִּעֲרָב בּוֹ, הָא קָסָבַר רַבִּי יְהוּדָה אֵין דָּם מְבַטֵּל דָּם:

משנה ט

כד **מַנִּיחַ יָדוֹ כּוּ'**. פֵּרוּשׁ רְאוּבֵן מַנִּיחַ יַד שְׂמֹאלוֹ עַל כֶּתֶף יְמִין חֲבֵרוֹ. וְשִׂמְעוֹן מַנִּיחַ יָדוֹ הַשְּׂמְאלִית עַל כֶּתֶף רְאוּבֵן הַיְמָנִית, וְנִמְצָא שֶׁשְּׁנֵיהֶם יְכוֹלִים לְהַפְשִׁיט כָּל אֶחָד בְּיַד יְמִינוֹ:

כה דִּבְהַאי שְׁבוּעוּת סְבִירָא לֵיהּ דְּאָסְרוּ אַף בַּמְקֻדָּשׁ הוֹאִיל וְאֶפְשָׁר בְּלָאו הָכִי:

משנה י

כו רְצוֹנוֹ לוֹמַר וְשֶׁעִמָּהֶן. וּבַפֶּסַח נֶאֱמַר הָאַלְיָה וְהַכְּלָיוֹת וְיוֹתֶרֶת הַכָּבֵד מִלְּבַד חֵלֶב שֶׁעַל הַקֶּרֶב וְחֵלֶב הַכְּלָיוֹת:

כז וְנִקְרְאוּ אֵמוּרִין, שֶׁאֵלּוּ הֵן הֵן הַדְּבָרִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה לְהַקְרִיבָן. הָרַמְבַּ"ם:

כח **וְהַקְּטִירָן**. מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא אֵימָא לְהַקְטִירָן דַּהֲרֵי הֶפְשֵׁט כְּשֵׁרָה בָּזָר כּוּ':

פרק ו

משנה א

א **וּזְרִיקַת דָּמוֹ**. תָּנָא אַגַּב שְׁחִיטָתוֹ. תּוֹסְפוֹת. דְּהָא זְרִיקָה מִשּׁוּם מַאי תְּהֵא אָסוּרָה. וְכָתְבוּ עוֹד דְּלֹא אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי וְהֶפְשֵׁטוֹ, מִשּׁוּם דַּהֲוֵי בִּכְלַל הֶקְטֵר חֲלָבָיו, דְּאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי הֶפְשֵׁט. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ב **וְהֶקְטֵר חֲלָבָיו**. בַּגְּמָרָא תַּנְיָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה חֲבִיבָה מִצְוָה בִּשְׁעָתָהּ, שֶׁהֲרֵי אֵבָרִים וּפְדָרִים כָּל הַלַּיְלָה וְאֵין מַמְתִּינִין עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ. עַד כָּאן. וְטַעֲמָא דְּמַקְדִּימִין, שֶׁהֲרֵי דָּחֲתָה שְׁחִיטָה אֶת הַשַּׁבָּת כִּדְאִיתָא בְּמָנָחוֹת דַּף ע"ב. וְהַיְנוּ טַעֲמָא שֶׁהֲצָרַךְ הָר"ב לְפָרֵשׁ גַּבֵּי שְׁחִיטָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת כּוּ', דְּאִי לָאו הַהוּא קְרָא לֹא דָּחֵינַן לַשַּׁבָּת כְּלָל:

ג מַשְׁמַע דִּירוּשָׁלַיִם רְשׁוּת הָרַבִּים הִיא. וּבְמַשְׁנָה ט' פֶּרֶק י' דְּעֵרוּבִין פֵּרֵשׁ הָר"ב דִּירוּשָׁלַיִם כַּרְמְלִית הִיא. פֵּרְשׁוּ בַּתּוֹסְפוֹת דְּהָכָא לְאַחַר שֶׁנִּפְרְצוּ בָהּ פְּרָצוֹת:

ד אָתְיָא כְּבֶן בְּתֵירָה דְּלֵעֵיל פֶּרֶק ד' מִשְׁנָה ג':

ה רֵישׁ פֶּרֶק י"ט דְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ מְלָאכָה גְּמוּרָה סְבִירָא לֵיהּ דְּשָׁרֵי כִּדְאִיתָא הָתָם:

משנה ב

ו **רְשׁוּת לְמִצְוָה**. מַשְׁמַע דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מוֹדֶה דִּבְרְשׁוּת הֶעֱמִידוּ דִּבְרֵיהֶם. וּבְרֵישׁ פֶּרֶק כ' דְּשַׁבָּת סְבִירָא לֵיהּ דְּנוֹתְנִין לַתְּלוּיָה בְּשַׁבָּת. וּבַתּוֹסְפוֹת תֵּרְצוּ דְּלֹא שָׁרֵי אֶלָּא דָּוְקָא בְּמִשַּׁמֶּרֶת, דְּלֹא הֲוֵי מְלָאכָה כְּלֵי הַאי. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ז וּמַשְׁמַע שֶׁאִם יַזֶּה וְיִטְבֹּל יַעֲשֶׂה פִּסְחוֹ. וּלְקַמָּן בְּפֶרֶק ח' מִשְׁנָה ה' חָזַר בּוֹ הָר"ב, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ח סִיּוּמָא דִקְרָא בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה בֵּין הָעַרְבַּיִם תַּעֲשׂוּ אוֹתוֹ בְּמוֹעֲדוֹ. וּבְסִפְרֵי דְּמִבְּמוֹעֲדוֹ קַמָּא יָלִיף בִּגְזֵרָה שָׁוָה מִתָּמִיד דְּדָחֵי שַׁבָּת, וּמִבָּתְרָא יָלִיף דְּדוֹחֶה אֶת הַטֻּמְאָה, לְכָךְ נִרְאֶה דְּלֹא גָּרְסִינַן בֵּין הָעַרְבַּיִם בַּמִּשְׁנָה:

משנה ג

ט וְאֶפְשָׁר דִּלְהָכִי לֹא נָקַט נַמִּי וְטֻמְאָה, דְּלֹא לֵיתֵי לְמִטְעֵי דְּתַרְוִיהוּ כִּי הֲדֵדֵי לֹא דַחְיָא, לְהָכִי לֹא נָקַט אֶלָּא חֲדָא, וְהוּא הַדִּין לְאִינָךְ:

י וְתֵחָשֵׁב לָהֶן אֲכִילָה. רַשִׁ"י:

משנה ה

יא **שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ כוּ'**. וְאִם תֹּאמַר לְמַאי דְּמַסְקִינַן בְּרֵישׁ פֶּרֶק י"ד דְּשַׁבָּת דְּחוֹבֵל אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא בְּצָרִיךְ לַדָּם, דְּאִי לָאו הָכִי מְקַלְקֵל הוּא, וְהָכָא נַמִּי הֲרֵי מְקַלְקֵל הוּא. וּבַגְּמָרָא פָּרֵיךְ לַהּ בַּמִּשְׁנָה דִּלְקַמָּן אַשְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו מַאי תִּקֵּן. וּמַסֵּיק תִּקֵּן לְהוֹצִיא מִידֵי נְבֵלָה:

יב **שֶׁיֵּשׁ לָהֶן קְצָבָה**. בַּגְּמָרָא פָּרֵיךְ, וַהֲרֵי תִּינוֹקוֹת [שַׁבָּת פי"ט נ"ד] דְּיֵשׁ לָהֶן קְצָבָה וּפוֹטֵר רַבִּי יְהוּדָה. וּמְשַׁנֵּי דְּהָכָא כְּגוֹן שֶׁקִּדֵּם וְשָׁחַט יִנָּהוּ לְאֻמּוּרֵי צִבּוּר בְּרֵישָׁא. וְהָתָם נַמִּי אִי קְדִים וּמָל שֶׁל שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה דְּחַיָּב:

פרק ז

משנה א

א שֶׁהַפְּנִימִי מִתְחַמֵּם עַל יְדֵי קְצָתוֹ הַחִיצוֹן. רַשִׁ"י:

ב **תּוֹחֲבוֹ מִתּוֹךְ פִּיו**. לְפִי שֶׁנּוֹתֵן הַגֵּס שֶׁבַּשִּׁפּוּד לְמַטָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפֹּל הַפֶּסַח וְאָז הָוֶה בֵּית הַשְּׁחִיטָה לְמַטָּה וְקָדֵייב דָּמָא דֶּרֶךְ שָׁם. תּוֹסָפוֹת:

ג וְצָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהֵם מְסֻבָּבִים וּכְרוּכִים בְּעָנְיָן שֶׁלֹּא יִפְּלוּ מֵעַל הָרֹאשׁ, שֶׁהֲרֵי פִּי הַטָּלֶה לְמַטָּה:

משנה ב

ד וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י עֲשׂוּיָה כִּבְרִיחִים כְּעֵין שֶׁלָּנוּ, וְיֵשׁ חָלָל גָּדוֹל בֵּין בְּרִיחַ לִבְרִיחַ, וְנוֹתֵן הַשִּׁפּוּד (רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁל רִמּוֹן) לְרָחְבּוֹ, וְכָל הַטָּלֶה נִצְלֶה בָּאֲוִיר שֶׁבֵּין שְׁנֵי בְּרִיחִים, שֶׁאֵין בְּשָׂרוֹ נוֹגֵעַ בַּבַּרְזֶל:

ה וְאִם תֹּאמַר נָגַע בְּחַרְסוֹ כוּ' אַמַּאי סָגֵי לֵיהּ בִּקְלִיפָּה, הָלֹא הָרֹטֶב שֶׁיֵּשׁ בְּאוֹתוֹ קְלִיפָּה נִבְלָע בַּפֶּסַח עַד כְּדֵי שֶׁיִּטֹּל [אֶת מְקוֹמוֹ], וְאֵיכָא לְאוֹקְמֵי בְּשֶׁאֵין רֹטֶב כִּי אִם מְעַט, וּמְעַט רֹטֶב אֵינוֹ אוֹסֵר כָּל כָּךְ כְּדִלְקַמָּן גַּבֵּי סִיכָה. תּוֹסָפוֹת:

ו רַשִׁ"י. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר גַּבֵּי קְלִיפָּה וּנְטִילָה שֶׁאֵין בָּהֶם תַּעֲרֹבוֹת חֵלִין:

משנה ג

ז **יְדִיחָנוּ**. וינגב. הָרַמְבַּ"ם:

ח **יִקְלַף**. וְאִם תֹּאמַר וּמַאי שְׁנָא מֵרֹטֶב דְּלְעֵיל דְּיִטֹּל מְקוֹמוֹ, וּבַגְּמָרָא שָׁאנֵי סֵיכָה דְּמַשֶּׁהוּ בְּעָלְמָא הוּא דְּעָבְדֵי:

ט דְּכְתִיב וְנָתַתָּ כּוּ', כֵּן כָּתַב רַשְׁ"י. וְהִקְשׁוּ בַּתּוֹסָפוֹת דְּהָא קָרָא בְּפִדְיוֹן מַיְרֵי שֶׁמּוֹצִיאוֹ מִקְּדֻשָּׁתוֹ וּמְחַלְּלוֹ עַל דָּבָר אַחֵר, אֲבָל הָכָא אֲפִלּוּ לְאָכְלוֹ בִּקְדֻשָּׁתוֹ כְּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס. וְנִרְאֶה לְר"י דְּבִירוּשְׁלַיִם גָּזְרוּ מִדְּרַבָּנָן מְכִירָה אַטּוּ פְּדָיָה דְּאָסוּר מִן הַתּוֹרָה. וּלְרַשְׁבָּ"א נִרְאֶה דְּלֹא אָסְרוּ מְכִירָה אֶלָּא מִשּׁוּם בְּזָיוֹן מִצְוָה, כְּדִתְנַן בְּרֵישׁ מַסֶּכֶת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁאֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ כּוּ'. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ד

י וּבַבְּרַיְתָא, מִנַּיִן לְעֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם הָאֲמוּרִים בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים וְאֵינָם אֲמוּרִים בְּפִנְחָס, תַּלְמוּד לוֹמַר (וַיִּקְרָא כג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מֹעֲדֵי ה' וְגוֹ':

יא כְּדְנָפְקָא לָן בַּגְּמָרָא דַּף ע' דְּאָמַר קְרָא כּוּ':

יב וְאַף עַל גַּב דִּבְפָרָשַׁת פִּנְחָס כְּתִיב נַמִּי רֹאשׁ חֹדֶשׁ, הָווּ אֲמֵינָא דְּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם דִּכְתִיב בַּסּוֹף לֹא קָאֵי אַרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֶלָּא אַשְׁאָר יָמִים טוֹבִים דִּכְתִיבִי בַּתְרֵיהּ, דְּאִקְּרוּ רְגָלִים כְּמוֹ דְּמַצְרְכִינַן קְרָאֵי אַשַּׁבָּת וְתָמִיד. תּוֹסָפוֹת:

יג קָא מַשְׁמַע לָן דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אִקְּרִי מוֹעֵד כִּדְאַבַּיֵי, דְּאָמַר אַבַּיֵי קְרָא עָלַי מוֹעֵד (אֵיכָה א), וּפֵרֵשׁ רַשְׁ"י תַּמּוּז דְּשִׁלּוּחַ מְרַגְּלִים מַלְיוּיֵי מַלְיוּהַ, וְכָלוּ אַרְבָּעִים יוֹם דִּידְהוּ בְּתִשְׁעָה בְאָב, וְיוֹם עִבּוּר הַחֹדֶשׁ קָרוּי מוֹעֵד. וְכָתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת וְתֵימַהּ וְלִתְנֵי שְׁעִיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְלֹא לִתְנֵי אִידָךְ. תּוֹסָפוֹת:

משנה ה

יד שֶׁהַדָּם מַתִּיר אֲמוּרִים לַמִּזְבֵּחַ. רַשְׁ"י. וְכֵן צָרִיךְ לוֹמַר בְּהָרַ"ב:

משנה ו

טו עַיֵּן מִשְׁנָה ה' פֶּרֶק ח', וּפֶרֶק ט' מִשְׁנָה ד'. וּלְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם, כִּי טֻמְאַת מֵת בִּלְבַד הִיא שֶׁתִּדָּחֶה בְּצִבּוּר:

טז **הַכֹּהֲנִים טְמֵאִים**. דְּהַיְנוּ צִבּוּר טְמֵאִים. דְּמַה לִּי אִם הָאֳכָלִין טְמֵאִים אוֹ אִם הַמַּקְרִיבִים טְמֵאִים, שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּלֹא כֹּהֲנִים, וְכָתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת אַף עַל פִּי שֶׁיְּכוֹלִין לְזַהֵר שֶׁלֹּא יִגְּעוּ בַּבָּשָׂר, כֵּיוָן דְּאִשְׁתְּרַאי טֻמְאַת אֲמוּרִים אִשְׁתְּרַאי נַמִּי טֻמְאַת בָּשָׂר:

משנה ז

יז וַאֲפִלּוּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסָבִירָא לֵיהּ [בְּפֶרֶק ג דְּמָנָחוֹת מִשְׁנָה ד] דְּבִיחִיד אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל הַטֻּמְאָה שֶׁנִּגַּע בְּדָבָר הַנֶּאֱכָל כְּגוֹן בָּשָׂר, הָנֵי מִלֵּי לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד מְרַצֶּה כוּ'. וְהָא דְּמְרַצֶּה, לֹא שֶׁיִּהְיֶה בָּשָׂר טָמֵא נֶאֱכָל, דְּאֵין צִיץ מְטַהֵר וְדוֹחֶה לֹא תַעֲשֶׂה כוּ', אֶלָּא דְּמְרַצֶּה לְהַתִּיר דָּם לְזָרִיקָה. רַשְׁ"י:

יח וּמַשְׁמַע אֲפִלּוּ קֹדֶם הַגְּלוּחַ אֵינוֹ סוֹתֵר. וּבְמִשְׁנָה ב' פֶּרֶק ט' דְּנָזִיר כָּתַב דְּנוֹדַע קֹדֶם הַגְּלוּחַ סוֹתֵר. וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם:

משנה ח

יט **מַעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה**. הַטַּעַם מִפְּנֵי שֶׁלֹּב בֵּית דִּין מַתְנֶה עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁהַזְּקִיקִוהוּ לְשָׁרְפוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה כְּדֵי לְבַיְּשׁוֹ, לֹא הִטְרִיחוּהוּ לְהָבִיא עֵצִים מִשֶּׁלּוֹ, וְיָכוֹל לֵהָנוֹת מִשֶּׁל הֶקְדֵּשׁ. וְכֵן בַּצִּיקְנִין הִתְנוּ כְּמוֹ כֵן, דְּמִתּוֹךְ צִיקְנוּתָן הָיוּ נִמְנָעִים מִלְּשָׁרְפוֹ וַאֲתוֹ לִידֵי עֲבֵרָה:

כ בַּגְּמָרָא, שֶׁאִם בָּא לְשָׂרְפוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה מַעֲצֵי עַצְמוֹ אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ:

משנה ט

כא כְּדִין קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁמְּחַצָּתָן חוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם:

משנה י

כב הָכִי קָאָמַר רַב אַשִׁי בַּגְּמָרָא. וּבְפֶרֶק ב' דְּשַׁבָּת מְפָרֵשׁ הָר"ב כְּתָנָא דְּבֵי חִזְקִיָּה:

כג **בְּשַׁבָּת**. דְּלֹא תֵּימָא דְּלֹא לִדְחוּ לְשָׂרְפָתָם כְּלֵי הַאי, קָא מַשְׁמַע לָן:

משנה יא

כד דְּבָצִיר מֵהָכִי לֹא סַגִּי, דִּכְתִיב [וַיִּקְרָא כב] וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה:

כה **בַּטָּהוֹר**. אֲפִלּוּ בַּטָּהוֹר. רַשְׁ"י. כְּלוֹמַר וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּפֶסַח הַבָּא בְּטֻמְאָה. וְכֵן הַשּׁוֹבֵר בַּטָּמֵא פֵּרֵשׁ הָרַמְבַּ"ם בְּפֶסַח שֶׁבָּא בְּטֻמְאָה:

משנה יב

כו **אֵבֶר שֶׁיָּצָא**. בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר מְחִצָּתוֹ חוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם, וּבְלֵיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר מְחִצָּתוֹ הַבַּיִת שֶׁנֶּאֱכָל בּוֹ:

כז **וְחוֹתֵךְ**. שֶׁהָעֶצֶם שֶׁהָיָה עָלָיו כַּזַּיִת בָּשָׂר וּשְׁבָרוֹ שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם הַבָּשָׂר חַיָּב אַף עַל פִּי שֶׁהַמָּקוֹם שֶׁשָּׁבַר פָּנוּי מִבְּשָׂרוֹ:

כח בְּאֵין בּוֹ מֹחַ עָסְקִינַן, דְּאִי בְּיֵשׁ בּוֹ מֹחַ הָא מְפֹרָשׁ בְּמִשְׁנָה י' דְּטָעוּן שְׂרֵפָה. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כט **וְלִפְנִים כְּלִפְנִים**. הָא הָאֲגַף עַצְמוֹ נַעֲשֶׂה כְּמִן הָאֲגַף וְלַחוּץ. הָרַמְבַּ"ם:

ל וְהוּא הַדִּין לְקָדְשֵׁי קָדָשִׁים בָּעֲזָרָה וְלַאֲכִילַת הַפֶּסַח בַּבַּיִת. הָרַמְבַּ"ם:

משנה יג

לא וַהֲוָה מָצֵי לְאַשְׁמוֹעִינַן בְּמַתְנִיתִין רְבוּתָא דְּאוֹכְלִין בִּשְׁנֵי בָתִּים. אֶלָּא דְּבִכְהַאי גַּוְנָא נִיחָא לֵיהּ לְמִנְקָט עֲלַהּ דִּינָא דְּשַׁמָּשׁ וּדְכֻלָּה. וְהָרַמְבַּ"ם פֵּרֵשׁ אֵלּוּ הוֹפְכִין, צְרִיכִין לַהֲפֹךְ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ נִרְאִין כַּחֲבוּרָה אַחַת, דְּאִיהוּ תָּנֵי בַּבְּרַיְתָא מִן הַבָּשָׂר חוּצָה [שְׁמוֹת יב], תֵּן חוּצָה. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

לב וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּאַשְׁמְעִינַן דְּלֹא חָשְׁבִינַן כִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת אַף עַל פִּי שֶׁאָכְלָה מִקְצָת סְעוּדָה בְּלֹא הֲפִיכַת פָּנִים. אִי נַמִי קָא מַשְׁמַע לָן [דְּדַרְכָּה] (דְּחַיָּבֶת) לַהֲפֹךְ פָּנֶיהָ מִשּׁוּם צְנִיעוּת. תּוֹסָפוֹת:

פרק ח

משנה א

א **לַעֲשׂוֹת שִׁמְחַת הַחַג**:

ב בְּמָקוֹם שֶׁהִיא רוֹצָה. מוֹקִים בַּגְּמָרָא שֶׁבֵּרְרָה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה לְאֵיזֶה מָקוֹם הִיא רוֹצָה, דְּאִם לֹא כֵּן אֵין בְּרֵרָה כוּ'. וְקָא מַשְׁמַע לָן דְּאִי לֹא בֵּרְרָה אֵינָהּ אוֹכֶלֶת כְּלָל, אַף עַל גַּב דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּבָתַר בַּעְלָהּ גְּרִירָא טְפֵי:

ג **בְּמָקוֹם כוּ'**. אַף עַל גַּב דְּלֹא בֵּרֵר, דִּכְתִיב שָׁה לְבֵית אָבוֹת, מִכָּל מָקוֹם, וְאֵין צָרִיךְ מִדַּעְתָּן שֶׁל בְּנֵי בֵיתוֹ. גְּמָרָא:

ד **מִשֶּׁל רַבּוֹ**. דְּמִסְתָּמָא שֶׁלֹּא הָיָה דַּעַת רַבּוֹ לְהַמָּנוֹת חֵלֶק הַחֵרוּת עַל פִּסְחוֹ. רַשִׁ"י:

ה וּבְרִישׁ חֲגִיגָה מְחַלְּפָא שִׁיטָתֵיהּ, דְּאַדְרַבָּה לְמַאי דְּכוֹפִין לְשַׁחְרֵר לֹא יֹאכַל אַף מִשֶּׁל עַצְמוֹ כְּדֵי שֶׁרַבּוֹ יְמַהֵר לְשַׁחְרְרוֹ שֶׁיּוּכַל הָעֶבֶד לְקַיֵּם הַמִּצְוָה. וְכֵן פָּסַק הָרַמְבַּ"ם:

משנה ב

י בַּגְּמָרָא אָמְרִינַן דְּדַעְתָּן קַלָּה. וְהֵינוּ שֶׁאִם נֹאמַר לַמֶּלֶךְ שֶׁלֹּא יֹאכַל כְּלָל מִקֻּרְבָּן הַפֶּסַח יִכְעֹס עַל עֲבָדָיו וְיַהַרְגֵם, אוֹ שֶׁמָּא יִכְעֹס עַל הַחֲכָמִים כוּ' שֶׁיֹּאמַר שֶׁלְּהַקְנִיטוֹ אָמְרוּ כֵּן. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יא וְכֵן לְהֶפֶךְ אָמַר לוֹ גַּם כֵּן:

יח לְפִי דִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר גַּם כֵּן וּמַה שֶׁתִּרְצָה בּוֹ תַּעֲשֶׂה. וְאִי נַמִי כְּשֶׁיֹּאמַר עַל מְנָת שֶׁתֵּצֵא בּוֹ יְדֵי פֶּסַח בִּלְחוּד סַגִּי:

משנה ג

יט וְיִהְיֶה הוּא רֹאשׁ לְאֶחָיו שֶׁיִּזְכּוּ עַל יָדוֹ. רַשִׁ"י:

י דְּאָמַר קְרָא [שְׁמוֹת יב] בְּמִכְסַּת נְפָשׁוֹת וַהֲדַר תִּכְסֹּוּ. וּמַחֲלֹקֶת לִימָשֵׁךְ, דְּרַבָּנָן סָבְרֵי מִהְיוֹת מִשֶּׁה, מֵחַיּוּתֵיהּ דְּשֶׁה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר מֵהֲוָיוּתֵיהּ דְּשֶׁה, קֹדֶם גְּמַר עֲבוֹדוֹתָיו:

משנה ה

יא וְלִיכָּא לְמֵיחַשׁ דִּלְמָא פְּשִׁעֵי, דַּחֲזָקָה שֶׁאֵין בֵּית דִּין שֶׁל כֹּהֲנִים עוֹמְדִים מִשָּׁם עַד שֶׁיִּכְלוּ כָּל מָעוֹת שֶׁבַּשּׁוֹפָרוֹת. גְּמָרָא:

יב **וְהַזָּבָה כוּ'**. הֵיכִנוּ נַמִּי כְּשֶׁמְּסָרָה קְרֻבְּנוֹתֶיהָ לְבֵית דִּין:

משנה ו

יג וְהֵיכִנוּ כָּל יוֹם הַמִּיתָה קֹדֶם קְבוּרָה וּלְאַחַר קְבוּרָה, דְּאִלּוּ יוֹם קְבוּרָה שֶׁאֵינוֹ יוֹם הַמִּיתָה אֵינוֹ אוֹנֵן אֶלָּא מִדְּבְרֵיהֶם. וּבַלַּיְלָה שֶׁלְּאַחֲרָיו אֵין אֲנִינוּת כְּלָל אֲפִלּוּ מִדְּבְרֵיהֶם:

יד **וְהַמְפַקֵּחַ**. עֵת לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים [קֹהֶלֶת ג] מְתַרְגְּמִינַן עִדָּן בְּחִיר לְפַקְּחָא דְּגוֹר אֲבָנִין:

טו וְקַשְׁיָא דְּהָתִינַח כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִקְבַּר, אֲבָל לְאַחַר שֶׁנִּקְבַּר מַאי אִיכָּא לְמֵימַר. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב. וְהָרַמְבַּ"ם מְפָרֵשׁ דְּאֵין שׁוֹחֲטִין עַל הָאוֹנֵן לְכַתְּחִלָּה, שֶׁמָּא לֹא יֹאכַל לְגֹדֶל אֲבֵלוּתוֹ, וְיִוָּתֵר הַבָּשָׂר וְיִשָּׁרֵף:

טז **שֶׁהוּא טָמֵא מִתְּחִלָּתוֹ**. תֵּימַהּ לְר"י, מְפַקֵּחַ הַגַּל נַמִּי נִימָא חַי הָיָה כְּשֶׁהִתְחִיל לְפַקֵּחַ. וְיֵשׁ לוֹמַר דְּכֵיוָן דְּמָצְאוֹ מֵת אֵית לָן לְמֵימַר שֶׁמִּתְּחִלָּתוֹ הָיָה מֵת, שֶׁכָּל הַטֻּמְאוֹת כְּשֶׁעַת מְצִיאָתָן. תּוֹסְפוֹת. (הַגְּהָה"ה הַכְּפִירִים מִמְּעוֹנָתָם נָתְנוּ קוֹל גָּדוֹל וְלֹא יָסָף, הַגָּאוֹן הֶחָכָם צְבִי סִימָן ג' וְהַנּוֹדָע בִּיהוּדָה בְּאֶבֶן הָעֵזֶר סִימָן ל"א לְהַקְשׁוֹת דִּבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת אַהֲדָדֵי. עַל פִּי שֶׁהֶעֱלוּ בְּרֵישׁ נִדָּה וּבְדַף ד' דְּחֶזְקַת שְׁעַת מְצִיאָתָן לָאו דְּאוֹרַיְתָא הִיא רַק מִשּׁוּם חֲמָרָא דְּקִדָּשִׁים, וְאִם כֵּן הָדָרָא קַשְׁיָת הַתּוֹסָפוֹת לְדוּכְתַּהּ, דִּבְמְפַקֵּחַ נַמִּי נֵימָא דְּחַי הָיָה מִתְּחִלָּתוֹ. וְגַם לְמַעְלָה מֵהֶם נָשְׂאוּ רֹאשׁ רַבּוֹתֵינוּ הַטַּ"ז וְהַנְּקֻדּוֹת הַכֶּסֶף בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שצ"ז. וּמִדִּבְרֵי כֻלָּם הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר סְתִימַת הַמִּשְׁנָה דְּאֵיךְ אֶפְשָׁר לְחַיֵּב אֶת הַמְפַקֵּחַ בְּפֶסַח שֵׁנִי, וְלֹא נָחוּשׁ לְחֻלִּין בָּעֲזָרָה. וּבְחִבּוּרִי פְּתָחֵי נִדָּה (בְּפוֹתֵחַ ל"ה ל"ו) עָמַדְתִּי עַל רֶגֶל אַחַת בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ שֶׁיְּהוּ כָּל דִּבְרֵי חֲכָמִים קַיָּמִין. וְהַמְעַיֵּן לַאֲמִתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה אַל יַשְׁלִיךְ דְּבָרַי אַחֲרֵי גַּוּוֹ):

יז כְּלוֹמַר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּעַגּוּל, כָּל שֶׁהוּא אָרֹךְ עַד שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא הֶאֱהִיל עַל כָּל הַגַּל מִפְּנֵי אָרְכּוֹ, אָרֹךְ קְרֵי לֵיהּ. וְזֶה שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם וְגַל עָגֹל הוּא שֶׁיִּהְיֶה כְּמוֹ עִגּוּל הָעוֹמֶד:

משנה ז

יח מִבְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ דָּרַשׁ לֵיהּ בְּאֶחָד בְּיָחִיד וּכְדִלְקַמָּן:

יט **וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר**. דְּהָא כְּתִיב אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ. וּבְאַחַד דָּרִישׁ לֵיהּ לְזוֹבֵחַ אֶת פִּסְחוֹ בְּבָמַת יָחִיד, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא בִּשְׁעַת אִסּוּר בָּמוֹת, דִּכְתִיב בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ, בְּשָׁעָה שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל נִכְנָסִין בְּשַׁעַר אֶחָד. גְּמָרָא:

כ הָכִי אִיתָא בַּגְּמָרָא. וּמַשְׁמַע וַדַּאי דִּלְחַבְּרָן נָשִׁים עִם אֲנָשִׁים שָׁרֵי:

כא אֲבָל חֲבוּרָה שֶׁכֻּלָּהּ קְטַנִּים אֵין עוֹשִׂין, שֶׁאֵינָן בְּנֵי דַעַת. הָרַמְבַּ"ם. וְאֶפְשָׁר דְּטַעֲמָא [מִשּׁוּם דְּכְשֶׁאֵינוֹ בֶּן דַּעַת] דְּאֵין הֶקְדֵּשָׁן הֶקְדֵּשׁ. כֶּסֶף מִשְׁנֶה. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ח

כב וְהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ, וְשָׁמָא נִטְמָא וְהוּא לֹא יָדַע. הָרַמְבַּ"ם:

כג בַּגְּמָרָא, דְּאִי מִלֵּקֵט עֲצָמוֹת הָא בָּעֵי הַזָּיָה שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי:

כד **טוֹבֵל**. [דְּכָל גֵּר] צָרִיךְ טְבִילָה, כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּמַתַּן תּוֹרָה [שְׁמוֹת יט] וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר וְכִבְּסוּ שִׂמְלוֹתָם. וְעַיֵּן בְּרֵישׁ פֶּרֶק ב' דִּכְרֻתוֹת:

כה וְאַף עַל גַּב דְּמִשּׁוּם זִיבָה בָּעֵי שְׁמֹנָה מִשּׁוּם כַּפָּרָה, כֵּיוָן דְּאִי אֶפְשָׁר דְּלַיְתֵי כַּפָּרָה, דְּהָא לֹא קָבֵל טֻמְאָה קֹדֶם שֶׁנִּתְנַיֵּר, אִי אָמְרִתְּ נִגְזֹר לֹא מַיְתֵי לְעוֹלָם פֶּסַח, וְכֻלֵּי הַאי לֹא גָּזְרוּ. רַשְׁ"י:

כו שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ עַכְשָׁיו טֻמְאָה הוּא נִזְהָר בָּהּ, שֶׁאַף בְּעָרְלָתוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה כִּשְׁאָר בְּנֵי אָדָם, לֵיכָּא לְמִגְזַר בֵּיהּ מִשּׁוּם שָׁנָה הַבָּאָה. רַשְׁ"י:

כז גְּמָרָא. וְתֵימַהּ לְרִיבָ"א, דְּלֹא מָצִינוּ בְּשׁוּם מָקוֹם טְבִילָה בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁמָּל אֲפִלּוּ מִדְּרַבָּנָן. וְלִי נִרְאֶה לְיַשֵּׁב לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, דְּאַף עַל גַּב דְּלִעְנְיַן מִילָה אֵין צָרִיךְ טְבִילָה כְּלָל, מִכָּל מָקוֹם לְטָהֳרַת הָרֶגֶל צָרִיךְ טְבִילָה, וַהֲוָה אָמֵינָא דְּזֶה דָּמָל וְטָבַל לְגָזוֹר אַטּוּ גֵּר דְּמָל נַמִּי וְטָבַל. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ט

משנה א

א **שָׁנַג כּוּ**'. טָמֵא לָנֶפֶשׁ כּוּ', אֲנוּסִים אוֹ שׁוֹגְגִין מִנַּיִן, תַּלְמוּד לוֹמַר אִישׁ אִישׁ אִישׁ רִבָּה כּוּ'. וּלְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל דִּסְבִירָא לֵיהּ דִּבְרָה תוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, תָּנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לֹא טָמֵא לָנֶפֶשׁ כַּהֲרֵי דֶּרֶךְ רְחוֹקָה וְלֹא כּוּ', הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁלֹּא עָשׂוּ אֶת הָרִאשׁוֹן יַעֲשׂוּ אֶת הַשֵּׁנִי, אַף אֲנִי מְרַבֶּה אֲנוּסִין וְשׁוֹגְגִין שֶׁלֹּא עָשׂוּ כּוּ' יַעֲשׂוּ אֶת הַשֵּׁנִי:

ב וּמִיהוּ בְּפֶסַח שֵׁנִי נַמִּי כְּתִיב חֲטָאוֹ יִשָּׂא לְרַבִּי דְּיָלֵיף מִמְּגַדֵּף דִּכְתִיב גַּבֵּיהּ וְנָשָׂא חֶטְאוֹ וְהוּא בְּכָרֵת בִּדְתָנֵן בְּרֵישׁ כְּרֻתוֹת:

משנה ב

ג דְּבֵין הָעַרְבַּיִם כְּתִיב בֵּיהּ כְּתָמִיד. וְתָמִיד אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחַט מִשֶּׁשׁ וּמֶחֱצָה, זְמַנּוֹ מִן הַתּוֹרָה מִתְּחִלַּת שֶׁבַע וְאֵילָךְ, שֶׁמַּתְחֶלֶת חַמָּה לְהִתְעַקֵּם כְּלַפֵּי מַעֲרָב, וְהָכִי אָמְרִינַן בְּיוֹמָא רֵישׁ פֶּרֶק ג':

ד וּבַיְרוּשַׁלְמִי, ה"א שֶׁבִּרְחוֹקָה נָקוּד, אִישׁ רָחוֹק וְאֵין דֶּרֶךְ רְחוֹקָה:

משנה ג

ה **מַה כּוּ'**. שֶׁיֵּר דְּאֵין הַשֵּׁנִי נִשְׁחָט בְּשָׁלֹשׁ כִּתּוֹת כִּדְאִיתָא בַּתּוֹסֶפְתָּא, וְשִׁיֵּר נַמִּי בִּקּוּר אַרְבָּעָה יָמִים דְּלֵיתֵיהּ בַּשֵּׁנִי כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא. תּוֹסָפוֹת:

ו אַף עַל גַּב דְּעַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים מִקְרָא מָלֵא הוּא בְּפֶסַח שֵׁנִי, הָכִי קָאָמַר, דִּכְלָלָא דִּכְכָל חֻקַּת וְגוֹ' מְרַבֶּה צָלִי, דְּדוּמְיָא דִּפְרָטָא דְּעַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים כּוּ':

ז **וְדוֹחִין**. פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י דְּשֵׁנִי כְּתִיב בֵּיהּ בְּמוֹעֲדוֹ. וּלְמָאן דְּאָמַר דְּהַהִיא בְּמוֹעֲדוֹ אַרְאשׁוֹן קָאֵי יָלִיף מִכָּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח. תּוֹסָפוֹת:

ח **הַשַּׁבָּת**. בְּגְמָרָא, טָמְאָה לֹא, מַאי טַעֲמָא, מִפְּנֵי טָמְאָה דְּחִיתְיוּ, יַחְזוֹר וְיֵעָשֶׂה בְּטָמְאָה:

משנה ד

ט וְאִם תֹּאמַר לְאַשְׁמְעִינַן טְמֵאֵי מַגְּעֵי טָמְאוֹת, וְהָיָה נִרְאֶה לוֹמַר דְּמִשּׁוּם רְבוּתָא דְּאִם אָכְלוּ פְּטוּרִים מִכָּרֵת נַקְטִינְהוּ לְהָנָךְ דְּטָמְאָה יוֹצְאָה מִגּוּפָן, וַאֲפִלּוּ הָכִי פְּטוּרִין, אֶלָּא שֶׁהָרַמְבַּ"ם כָּתַב דְּטָמֵאי מַגַּע טָמְאוֹת הֲרֵי אֵלּוּ אוֹכְלִין:

משנה ה

י **מִקְחוֹ מִבָּעְשׁוֹר כּוּ'**. דִּכְתִיב בָּעְשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה, זֶה מִקְחוֹ מִבָּעְשׂוֹר וְאֵין פֶּסַח דּוֹרוֹת מִבָּעְשׂוֹר. מֵיהוּ לְעִנְיַן בִּקּוּר יִלְפִינַן בַּגְּמָרָא מִדִּכְתִיב וְעָבַדְתָּ כּוּ' בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה, שֶׁיִּהְיוּ כָּל עֲבוֹדוֹת הַחֹדֶשׁ זֶה כָּזֶה, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּבַקֵּר בָּעְשׂוֹר כַּמָּה טְלָאִים וּבְעֶרֶב פֶּסַח יִקַּח אֵיזֶה שֶׁיִּרְצֶה. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

יא **וּפֶסַח דּוֹרוֹת כּוּ'**. וְאִם תֹּאמַר שָׁלֹשׁ כִּתּוֹת הֵיאַךְ אַתָּה מוֹצֵא בְּשֶׁל מִצְרַיִם. וְרָאִיתִי בַּיְרוּשַׁלְמִי נִתַּן כֹּחַ בְּקוֹלוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וְהָיָה קוֹלוֹ מְהַלֵּךְ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם מַהֲלַךְ אַרְבָּעִים יוֹם וְהָיָה אוֹמֵר מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי עַד מָקוֹם פְּלוֹנִי כַּת אַחַת כּוּ', וְאַל תִּתְמַהּ, וּמָה אִם אָבָק שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לַהֲלֹךְ נֶאֱמַר וְהָיָה לְאָבָק בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם, קוֹל שֶׁדַּרְכּוֹ לַהֲלֹךְ לֹא כָּל שֶׁכֵּן:

משנה ו

יב לְאוֹ דַּוְקָא, דְּהוּא הַדִּין בַּמּוֹעֵד עַצְמוֹ, דְּהָא שְׁלָמִים קְרֵבִים בַּמּוֹעֵד וַאֲפִלּוּ בַּחַג עַצְמוֹ אִם הֵם שַׁלְמֵי חֲגִיגָה. וְאֵין לְפָרֵשׁ שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר שֶׁהֵמִיר אַחַר שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, דְּלֹא הָוֶה לֵיהּ לְפָרֵשׁ כֵּן בִּדְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁמְּסֻפָּק הָיָה:

יג וַאֲפִלּוּ לְמָאן דְּאָמַר רֵישׁ פֶּרֶק ו' דְּיוֹמָא דְּאֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִים, הַיְנוּ דַוְקָא כְּגוֹן דְּלֹא דַחְיֵהּ בְּיָדַיִם, כְּגוֹן נִטְמְאוּ בְּעָלִים אוֹ שֶׁמָּשְׁכוּ יְדֵיהֶם. תּוֹסָפוֹת:

יד וּבַגְּמָרָא, הָא קָא מַשְׁמַע לָן דְּאֵיכָא תְּמוּרַת הַפֶּסַח דְּלֹא קָרֵבָה. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י וְלֹא אָמְרִינַן מִתְּחִלָּתָהּ שְׁלָמִים הִיא. וַאֲפִלּוּ הֵמִיר קֹדֶם שְׁחִיטָה לֹא קָבַעַתָּהּ זְמַן הַשְׁחִיטָה בְּשֵׁם פֶּסַח, וְאֵין בָּהּ דְּחוּי, אֶלָּא אַף הִיא נִקְבַּעַת בְּפֶסַח וְנִדְחֵית:

משנה ז

טו **הַמַּפְרִישׁ כּוּ**'. וְאֵינָם רְאוּיִים לְפֶסַח, דִּכְתִיב [שְׁמוֹת יב] שֶׂה תָּמִים זָכָר בֶּן שְׁנָה:

טז **יִרְעֶה כּוּ**'. בְּמִשְׁנָה ג' פֶּרֶק ג' דִּתְמוּרָה מְפֹרָשׁ הָרַ"ב אַמַּאי לֹא תִּמָּכֵר בְּלֹא מוּם, דְּזֶהוּ מוּמוֹ הוֹאִיל וְלֹא חַזְיָא לְמִלְּתֵיהּ. וְהַתּוֹסָפוֹת כָּתְבוּ דְּהָכָא הוֹאִיל וְהִיא רְאוּיָה לִשְׁלָמִים וְהַפֶּסַח אַחַר פֶּסַח קָרֵב שְׁלָמִים הִלְכָךְ לֹא הָוֵי מוּם. עַד כָּאן. וַאֲפִלּוּ הָכִי אֵינוֹ קָרֵב שְׁלָמִים אֶלָּא יִרְעֶה, כִּדְפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י דִּקְבָעַתּוּ הַהַפְרָשָׁה וַהֲרֵי הוּא כְּקִבּוּעַ שֶׁנִּדְחָה, שֶׁאֵין הוּא עַצְמוֹ קָרֵב אֶלָּא דָּמָיו:

יז עַיֵּן בְּמִשְׁנָה י' וי"א, וְהָכָא מַיְרֵי שֶׁלֹּא נִתְמַנָּה בְנוֹ עִמּוֹ כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא:

משנה ח

יח רַשִׁ"י. וְיֵהִיב טַעֲמָא לְמִלְּתֵיהּ, דְּאִי לָאו הָכִי הֲרֵי הוּא מַחֲלִיף, שֶׁמֵּבִיא שְׁלָמִים בְּדָמֵי הָאִשָּׁם אוֹ בְּדָמֵי הָעוֹלָה, וַהֲרֵי קְדֻשַּׁת הַבְּהֵמָה חָלְתָה עַל מְעוֹת דְּמֵיהָ, וְאֵין מְשַׁנִּין מִקְּדֻשָּׁה לְקְדֻשָּׁה:

יט וְאֵין טְעוּנִין תְּנוּפַת חָזֶה וְשׁוֹק, וְלֹא סְמִיכָה וְלֹא נְסָכִים. רַשִׁ"י:

כ וְהַתַּעֲרֹבֶת אוֹכֶל כֻּלָּם בְּתוֹרַת בְּכוֹר בַּעַל מוּם:

משנה ט

כא **הוּא כּוּ**' וְ**הֵם אֵינָם**. אֶתָּאן כְּרַבִּי יוֹסֵי בְּפֶרֶק ח' מִשְׁנָה ז' דִּסְבִירָא לֵיהּ דְּשׁוֹחֲטִין פֶּסַח עַל הַיָּחִיד, וַהֲלָכָה כְּמוֹתוֹ. וְאִי נַמִּי אָפְלוּ לְרַבִּי יְהוּדָה, וּכְגוֹן שֶׁהִמְנָה עָלָיו אֲחֵרִים:

כב **אֵינָן אַחֲרָאִין**. כְּתַב הָרַמְבַּ"ם, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה בִּלְבָּם שֶׁיִּשְׁחֹט כָּל אֶחָד מֵהֶן עַל חֲבֵרוֹ, שֶׁהֲיוּ שָׁם רְמִיזוֹת וּדְבָרִים שֶׁאוֹמְדִין הַדַּעַת בָּהֶן שֶׁכָּל אֶחָד שֶׁיִּמְצָא יִשְׁחֹט עַל חֲבֵרוֹ. וְכָתַב הַכֶּסֶף מִשְׁנֶה דְּמֵיתוּרָא דְּמַתְנִיתִין לְמַד כֵּן, דְּאִם לֹא כֵן מַאי קָא מַשְׁמַע לָן, פְּשִׁיטָא:

משנה י

כג **שֶׁנִּתְעָרְבוּ**. בָּרוּר הוּא כִּי זֶה הַתַּעֲרֹבוֹת לֹא נָפַל אֶלָּא קֹדֶם שֶׁיִּשְׁחַט הַפֶּסַח. הָרַמְבַּ"ם:

כד וְיָלִיף מִדִּכְתִיב [שְׁמוֹת יב] וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיוֹת מִשֶּׂה, מַשְׁמַע אִם רָצוּ מִתְמַעֲטִין וְנִמְשָׁכִין, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה קַיָּם, דְּאִם יִמְעַט מַשְׁמַע שֶׁיֵּשׁ שִׁיּוּר:

כה לַאֲפוֹקֵי אִם חֲבוּרָה אַחַת שֶׁבָּהֶן שֶׁל אַרְבָּעָה, אֲפִלּוּ שֶׁיִּתְחַלֵּף פֶּסַח שֶׁלָּהֶן לַחֲבוּרָה חֲדָשָׁה שֶׁנִּתְחַדְּשָׁה מֵהָאַרְבָּעָה שֶׁבָּאוּ מִן הָאַרְבַּע חֲבוּרוֹת שֶׁל חֲמִשָּׁה, וְנִמְצָא שֶׁאֵין עָלָיו שׁוּם אֶחָד מִבְּעָלָיו הָרִאשׁוֹנִים, וְעַיֵּן לְקַמָּן:

משנה יא

כו אֲבָל כְּשֶׁמִּמְנֶה עִמּוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוּק קֹדֶם לָכֵן הֲרֵי יֵשׁ כָּאן בְּעָלִים, וְאַף עַל גַּב דְּלֵיכָּא אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה הָרִאשׁוֹנִים, וּלְעֵיל אָמְרִינַן דְּדַוְקָא שֶׁל חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה אֲבָל שֶׁל חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעָה לֹא מִשּׁוּם דְּאֵין אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה כוּ', וְלֹא אָמְרִינַן שֶׁיַּמְנוּ אֶחָד מִן הַשּׁוּק קֹדֶם שֶׁיַּתְנוּ וְיִהְיוּ גַּם כֵּן שֶׁל חֲמִשָּׁה. מְפָרְשִׁינַן בַּגְּמָרָא דְּמַתְנִיתִין דְּלֵעֵיל כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּסָבִירָא לֵיהּ דְּבָעִינַן דַּוְקָא אֶחָד שֶׁל בְּנֵי חֲבוּרָה יִהְיֶה קַיָּם עָלָיו כוּ', וְהָא דְּמַהֲנֵי הָכָא מִשּׁוּם דְּרַבִּי יְהוּדָה לְטַעֲמֵיהּ דְּסָבִירָא לֵיהּ בְּפֶרֶק ח' מִשְׁנָה ז' דְּאֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח עַל הַיָּחִיד, הִלְכָךְ מֵעִקָּרָא לְאַמְנוּיֵי אֲחֵרִים בַּהֲדֵיהּ קָאֵי וּכְאֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה דְּמִי. וּלְדִינָא הֲלָכָה כְּמִשְׁנָיוֹת אֵלּוּ, אַף דְּפָסְקִינַן כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּלֵעֵיל. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

כז **אִם שָׁלַי**. וּכְמוֹ כֵן יֹאמַר הַשֵּׁנִי לַחֲבֵרוֹ. הָרַמְבַּ"ם:

פרק י

משנה א

א מִנְחָה קְטַנָּה הִיא, דְּלֹא כְּמִשְׁנָה ב' דְּפֶרֶק קַמָּא דְּשַׁבָּת. דְּהָכָא טַעֲמָא מִשּׁוּם הִדּוּר מִצְוָה, וְסָגֵי בְּהָכִי:

ב **עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ**. דְּאָז זְמַן אֲכִילַת מַצָּה כִּדְתַנְיָא בְּתוֹסֶפְתָּא, הַפֶּסַח וּמַצָּה וּמָרוֹר מִצְוָתָן מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ, וְטַעֲמָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב [שְׁמוֹת יב] וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה, וְאִינָךְ אִתַּקַּשׁוּ לְפֶסַח. תּוֹסָפוֹת:

ג **וַאֲפִלּוּ עָנִי**. דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ דַּהֲסִבַּת עָנִי לֹא חֲשִׁיבָא הֲסִבָּה, דְּאֵין לוֹ עַל מַה לְהָסֵב וְאֵין זוֹ דֶּרֶךְ חֵרוּת. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים דְּאִדְּלְעֵיל קָאֵי, עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ, וַאֲפִלּוּ עָנִי כוּ' פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא אָכַל כַּמָּה יָמִים לֹא יֹאכַל עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ. תּוֹסָפוֹת:

ד **מִן הַתַּמְחוּי**. גְּמָרָא, פְּשִׁיטָא, לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְרַבִּי עֲקִיבָא דְּאָמַר עֲשֵׂה שַׁבַּתְּךָ חֹל וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת, הָכָא מִשּׁוּם פִּרְסוּמֵי נִסָּא מִלְּתָא:

משנה ב

ה **מָזְגוּ**. וּשְׁתוּ בְּיַיִן מָסָכְתִּי [מִשְׁלֵי ט] תַּרְגּוּמוֹ וְאִשְׁתּוּ בְּחַמְרָא דְּמִזְגֵּית:

משנה ג

י אֲבָל חֲזֶרֶת שְׁנָאוֹ לְעִיל, דְּמִכְּלַל דִּתְנַן מְטַבֵּל בַּחֲזֶרֶת שְׁמַע מִנַּהּ שֶׁהֵבִיאוּ, וְאִלּוּ הָיְתָה בִּכְלַל הַהֲבָאָה הַחֲרֹסֶת כְּמוֹ כֵן הָוָה לֵיהּ לְמֵימַר מְטַבֵּל חֲזֶרֶת בַּחֲרֹסֶת, וּדְחָזַר וְתָנֵי חֲזֶרֶת דְּבָרִישָׁא לֹא פְּסִיקָא לֵיהּ, דְּהָא עָדִיף טְפֵי בִּשְׁאָר יְרָקוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ז מַשְׁמַע דְּאַף לְתַנָּא קַמָּא מְשִׁימִין בָּהּ תַּפּוּחִים עַל כָּל פָּנִים, מִדְּלֹא כְּלִלִינְהוּ בַּהֲדֵי תְּאֵנִים וְלוּזִים וְכוּ'. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ח וּלְכָךְ נִקְרָא חֲרֹסֶת, מִלְּשׁוֹן חֶרֶס. בִּגְמָרָא דַּף קט"ז:

ט **וּשְׁנֵי תַּבְשִׁילִין**. רַב יוֹסֵף אָמַר צָרִיךְ שְׁנֵי מִינֵי בָּשָׂר, אֶחָד זֶכֶר לְפֶסַח וְאֶחָד זֶכֶר לְחֲגִיגָה:

י שֶׁלֹּא יַכִּירוּ בָהֶן מִצָּרִים, דִּכְתִיב [שִׁיר הַשִּׁירִים ח] תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ. רַשִׁ"י:

יא **מִצָּוָה**. וְטַעֲמָא שֶׁאֵין מְבָרְכִין עָלָיו אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִצָּוָה, לְפִי שֶׁהוּא טָפֵל לַמָּרוֹר. טוּר:

משנה ד

יב עַכְשָׁיו שֶׁמּוֹזְגִין כּוֹס שֵׁנִי קֹדֶם אֲכִילָה. רַשִׁ"י:

יג **מָרוֹר**. הָא דְּלֹא אָמַר כֻּלּוֹ מָרוֹר, מִשּׁוּם דְּאָכְלִינַן שְׁאָר יְרָקֵי בְּטִבּוּל רִאשׁוֹן. תּוֹסְפוֹת:

יד **כֻּלּוֹ צָלִי**. מוֹקֵי לַהּ בְּפֶרֶק אֵלּוּ דְּבָרִים כְּבֶן תֵּימָא דְּאָמַר חֲגִיגָה הַבָּאָה עִם הַפֶּסַח הֲרֵי הִיא כַּפֶּסַח וְאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת אֶלָּא צָלִי. תּוֹסְפוֹת:

טו **אָנוּ מַטְבִּילִין**. מַסִּיק בַּגְּמָרָא דְּהָכִי קָתָנֵי, שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מַטְבִּילִין אֲפִלּוּ פַּעַם אַחַת, דְּאַטּוּ כָּלֵי יוֹמֵי לֹא סַגִּי דְּלֹא מְטַבְּלָא חָדָא זִמְנָא:

משנה ה

טז **כָּל שֶׁלֹּא אָמַר**. דִּכְתִיב וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא, פֵּרוּשׁ בַּאֲמִירָה, שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר פֶּסַח זֶה שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים. וְאִינָךְ אִתַּקְּשׁוּ לְפֶסַח, וְצָרִיךְ לוֹמַר נַמִּי מַצָּה זוֹ מָרוֹר זֶה:

יז **לֹא יָצָא**. כְּלוֹמַר לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ כָּרָאוּי, אֲבָל לֹא יָצָא כְּלָל לֹא קָאָמַר. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יח **עַל שׁוּם שֶׁנִּגְאֲלוּ**. לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם, עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֵקָם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחְמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּגְאָלָם, שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאפוּ אֶת הַבָּצֵק. וְהָכִי גָּרְס הָרֹא"שׁ בְּמִשְׁנָה כוּ'. וְכָתַב הָרַ"ן וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ, שֶׁאִלּוּ יָכְלוּ כוּ' הָיוּ מַחְמִיצִין אוֹתוֹ, דְּפֶסַח מִצְרַיִם לֹא נֶהֱגוּ אֶלָּא לַיְלָה וְיוֹם כוּ', הֶחְמִיצוּ עִסּוֹתֵיהֶם לְצֹרֶךְ מָחָר, שֶׁלֹּא הֻזְהֲרוּ בְּבַל יֵרָאֶה, אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם פְּנַאי אֲפָאוּהוּ מַצָּה, וְזֶכֶר לְאוֹתָהּ הַגְּאֻלָּה נִצְטַוּוּ בַּאֲכִילַת מַצָּה. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יט **לְהוֹדוֹת כוּ'**. כָּתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁבַּע הוֹדָאוֹת וְלֹא יוֹתֵר, כְּנֶגֶד שִׁבְעָה רְקִיעִים. וְיֵשׁ לִי לְקַיֵּם גִּרְסַת הַסֵּפֶר דְּתִשְׁעָה הֵוּ, דְּשִׁבְעָה רְקִיעִים לְשִׁבְעָה כּוֹכְבֵי לֶכֶת, וּשְׁמִינִי

לַמַּזְלוֹת וּתְשֵׁיעִי הַמַּקִּיף וּמְסַבֵּב בְּכֹחַ בּוֹרְאוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל יוֹם מִמִּזְרָח לַמַּעֲרָב הֵפֶךְ תְּנוּעָתָם שֶׁמִּמַּעֲרָב לַמִּזְרָח, וְהוּא הַנִּקְרָא רָקִיעַ הַיּוֹמִי כוּ', וְנִקְרָא עֲרָבוֹת, וּבָעֲשִׂירִי הוּא אוֹמֵר לְמִי שֶׁעָשָׂה כוּ' שֶׁהוּא רוֹכֵב עֲרָבוֹת יִתְבָּרַךְ זִכְרוֹ לְנֵצַח נְצָחִים:

משנה ו

כ **בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים כוּ'**. נִרְאֶה לִי דְּכֻלֵּי עָלְמָא סָבְרֵי רֹב הַלֵּל אַחַר מְזוֹנוֹ וְכִדְתַנְיָא כוּ', וְקָסָבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי דְּיֵשׁ לְמַהֵר וְלֹא לוֹמַר קֹדֶם הַמָּזוֹן רַק מִזְמוֹר אֶחָד, וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי כֵּיוָן דְּבַמִּזְמוֹר הָרִאשׁוֹן לֹא נִזְכָּר קְרִיעַת יַם סוּף צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר גַּם הַשֵּׁנִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַזְכָּרַת קְרִיעַת יַם סוּף, כֵּיוָן שֶׁאוֹמֵר אַחַר כָּךְ בְּרִכַּת הַגְּאֻלָּה, כִּי לֹא נוֹשְׁעוּ יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם עַד שֶׁנִּקְרַע הַיָּם וְנִטְבְּעוּ הַמִּצְרִים, וְשָׁם נֶאֱמַר וַיּוֹשַׁע וְגוֹ':

משנה ז

כא וְקוֹרְאוֹ בִּרְכַּת הַשִּׁיר, לְפִי שֶׁבִּשַּׁבָּתוֹת אוֹמֵר אוֹתוֹ אַחַר פְּסוּקֵי דְזִמְרָה. תּוֹסָפוֹת:

כב כְּלוֹמַר בִּרְכַּת הַשֶּׁבַח, דְּגוֹמְרִין בּוֹ בָּרוּךְ אַתָּה ה' מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת. רַשְׁבַּ"ם:

כג **בֵּין הַכּוֹסוֹת**. בֵּין שְׁנַיִם רִאשׁוֹנִים לִשְׁנַיִם אַחֲרוֹנִים. רַשְׁבַּ"ם:

כד וְכָתַב בֵּית יוֹסֵף דְּאֶפְשָׁר לוֹמַר דְּאַף בֵּין הָרִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי לֹא יִשְׁתֶּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁתַּכֵּר וְיִמָּנַע מֵעֲשׂוֹת הַפֶּסַח כַּהֲלָכָתוֹ וּקְרִיאַת הַהַגָּדָה. וְהָא דְנָקַט בֵּין שְׁלִישִׁי לָרְבִיעִי וְלֹא בָּאֵר בֵּין רִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי, מִשּׁוּם דְּמִלְּתָא דְלָא שְׁכִיחָא הִיא לִהְיוֹת אָדָם שׁוֹתֶה כָּל כָּךְ קֹדֶם אֲכִילָה. וְהָרִי"כ כָּתַב דְּיַיִן שֶׁלִּפְנֵי הַמָּזוֹן אֵינוֹ מְשַׁכֵּר. וְכֵן כָּתַב רַשְׁבַּ"ם:

משנה ח

כה מִשּׁוּם דְּעֵבִידֵי זֵכֶר לַפֶּסַח בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם. רַשְׁבַּ"ם. וְלֹא מִבָּעֵי לְתַנָּא דְמַתְנִיתִין לְאַשְׁמְעִינַן כוּ' כֵּיוָן דְּלֹא נִפְשׁ טַעֲמַהּ בְּקַל יָכוֹל עֲבוֹרֵיהּ טַעַם מַצָּה, אֲבָל פֶּסַח דְּנִפְשׁ טַעֲמֵיהּ וְלֹא מָצֵי עֲבוֹרֵיהּ הֲוָה אָמֵינָא לֵית לָן בֵּהּ, קָא מַשְׁמַע לָן. גְּמָרָא:

כו **יֹאכְלוּ**. פֵּרוּשׁ אוֹתָן שֶׁיִּשְׁנוּ יֹאכְלוּ לִכְשֶׁיִּקִיצוּ. הַר"ן:

כז כְּגוֹן דְּקָרֵי לֵיהּ וְעָנֵי, וְלֹא יָדַע לְאַהְדּוֹרֵי סָבָרָא, וְכִי מַדְכְּרִי לֵיהּ מִדְּכַר. גְּמָרָא. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ט

כח וּבַגְּמָרָא, דְּמַתְנִיתִין רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הִיא דְּסָבִירָא לֵיהּ דְּמִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד חֲצוֹת, כְּדְיָלֵיף לְהוּ מִקְרָאֵי, דְּאִי לָאו הָכִי אֶלָּא מִגְּזֵרַת חֲכָמִים כוּ' לֹא הָוֵי נוֹתָר. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

כט **הַפְגּוּל**. מִשּׁוּם חֲשָׁדֵי כְּהֻנָּה, שֶׁלֹּא יְפַגְּלוּהוּ בְּרָצוֹן לְהַפְסִיד אֶת הַבְּעָלִים, גָּזְרוּ עָלָיו טֻמְאָה. גְּמָרָא:

ל **בִּרְכַּת הַפֶּסַח**. כֻּלֵּי עָלְמָא סְבִירָא לְהוּ דְּמַתְנָה אַחַת דְּפֶסַח בִּשְׁפִיכָה הוּא, שֶׁעוֹמֵד עַל הַיְסוֹד אוֹ בָקֵרוּב וְשׁוֹפֵךְ בְּנַחַת כוּ', וּמַתְּנוֹת דִּשְׁאָר קָרְבָּנוֹת בִּזְרִיקָה מֵרָחוֹק כוּ'. וּבְהָא פְּלִיגִי, דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר זְרִיקָה בִּכְלָל שְׁפִיכָה, וְאִם נָתַן הַנִּזְרָקִים בִּשְׁפִיכָה יָצָא, וְאֵין שְׁפִיכָה בִּכְלָל זְרִיקָה, וְאִם נָתַן הַפֶּסַח בִּזְרִיקָה לֹא יָצָא. וּלְפִיכָךְ בִּרְכַּת הַפֶּסַח פּוֹטֶרֶת וְשֶׁל זֶבַח אֵינָהּ פּוֹטֶרֶת. וְרַבִּי עֲקִיבָא דְּנִזְרָקִים בִּשְׁפִיכָה גַּם כֵּן לֹא יָצָא, וּלְפִיכָךְ לֹא זוֹ פּוֹטֶרֶת כוּ'. גְּמָרָא: